

آسیب شناسی تبدیل سیاست کلی به برنامه

با تاکید بر برنامه چهارم و پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

علی احمدی

چکیده

برنامه ریزی در ایران سابقه ای هفتاد و پنج ساله دارد و نمی توان این سابقه و تجربه را نادیده گرفت. از طرفی انضباط در نظام برنامه ریزی مطابق با راهبردهای نظام سیاسی نیز یک ضرورت است. با گذشت ۳۶ سال از پیروزی انقلاب، و پنج برنامه پنج ساله و چهار بسته سیاست کلی پنج ساله (بدون احتساب برنامه و سیاست های برنامه ششم) نمی توان و نباید گفت که برنامه ها از سیاست های کلی تبعیت نکرده اند. با این وجود با بررسی سیاست های کلی، برای آینده می توان و یا شاید لازم باشد که به این بررسی پرداخته شود و معلوم گردد که مجریان، سیاست های کلی نظام را در طول سال های گذشته چگونه تلقی کرده اند و در چه مواردی این برنامه ها با سیاست های کلی ابلاغی توسط مقام معظم رهبری منطبق بوده اند و در چه مواردی فاصله گرفته اند. در این مقاله ضمن تعریف سیاست های کلی، میزان انطباق برنامه قوانین برنامه های چهارم و پنجم توسعه با سیاست های کلی این برنامه ها مورد بررسی قرار گرفته است.^۱

واژگان کلیدی: برنامه های توسعه، برنامه چهارم، برنامه پنجم، سیاست کلی

۱- این مقاله قبلاً به سفارش مجلس شورای اسلامی در آستانه تصویب قانون برنامه پنجم تهیه شده است که با اندک اصلاحاتی ارائه می گردد.

مقدمه

برنامه ریزی در ایران سابقه ای هفتاد و پنج ساله دارد و نمی توان این سابقه و تجربه را نادیده گرفت. از طرفی انضباط در نظام برنامه ریزی مطابق با راهبردهای نظام سیاسی نیز یک ضرورت است. با گذشت ۳۶ سال از پیروزی انقلاب، و پنج برنامه پنج ساله و چهار بسته سیاست کلی پنج ساله (بدون احتساب برنامه و سیاست های برنامه ششم) نمی توان و نباید گفت که برنامه ها از سیاست های کلی تبعیت نکرده اند. با این وجود با بررسی سیاست های کلی، برای آینده می توان و یا شاید لازم باشد که به این بررسی پرداخته شود و معلوم گردد که مجریان، سیاست های کلی نظام را در طول سال های گذشته چگونه تلقی کرده اند و در چه مواردی این برنامه ها با سیاست های کلی ابلاغی توسط مقام معظم رهبری منطبق بوده اند و در چه مواردی فاصله گرفته اند. بدین ترتیب می توان:

۱. سیاست های کلی را که مبنای برنامه های اجرایی تا این زمان بوده اند، بررسی و فصل بندی کرد،
۲. موارد انطباق آنها را با سیاست های کلی نظام تشخیص داد،
۳. علل و عوامل دوری از سیاست های کلی نظام را معین کرد.

این بررسی سبب می شود که علل و عوامل دوری از سیاست های کلی نظام و موانعی که بر سر راه بوده است شناسایی شوند و برای برطرف نمودن موانع و مقابله با علل و عوامل، برنامه ریزی گردد و مقدمات اجرای صحیح سیاست هایی که از این پس تدوین می شوند، فراهم آیند. مطالعه موردی این مقاله برنامه پنج ساله چهارم و پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور است این مقاله بر این فرض استوار است که قانون برنامه چهارم و پنجم توسعه با سیاست های کلی تا حد زیادی منطبق نیست.

هدف سیاست های کلی

یکم: براساس تعریف مجمع تشخیص مصححت نظام از سیاست های کلی، دو هدف یا آرمان را می توان برای تعیین سیاست ها تعریف کرد؛ این دو هدف مبتنی و متکی بر مبنای و اصولی هستند که در بندهای ۱ تا ۶ اصل دوم قانون اساسی به آنها اشاره شده است.^۱ در واقع، با پیروی از اصول و مبنای مذکور، درصدد تحقق و سپس شکوفایی و توسعه ای جامعه ای هستیم که:

الف: امکانات لازم را برای رشد ایمان و اخلاق، معنویت و تربیت انسان های خداجوی و خداترس و موظف به مشارکت فعال در زندگی اجتماعی فراهم آورد.

۱- اصل دوم - جمهوری اسلامی، نظامی است برپایه ایمان به:

۱. خدای یکتا(لااله الاالله) و اختصاص حاکمیت و تشریح به او و لزوم تسلیم در برابر امر او.
۲. وحی الهی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین .
۳. معاد و نقش سازنده آن در سیر تکاملی انسان به سوی خدا.
۴. عدل خدا در خلقت و تشریح .
۵. امامت و رهبری مستمر و نقش اساسی آن در تداوم انقلاب اسلام .
۶. کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسوولیت او در برابر خدا که از را :
الف - اجتهاد مستمر فقهای جامع الشرایط براساس کتاب و سنت معصومین سلام الله علیهم اجمعین .
ب - استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها.
ج - نفی هرگونه ستمگری و ستمکشی و سلطه گری و سلطه پذیری، قسط و عدل و استقلال سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و همبستگی ملی را تأمین می کند.

ب: این جامعه به صورت جامعه‌ی توسعه یافته‌ی مستقلی عرض وجود کند که در عین برخورداری از وفاق ملی و وحدت کامل، از لحاظ توجه به محرومان و تحقق عدالت اجتماعی و عدم تبعیض و برخورداری از رفاه نسبی، شاخص باشد و در میان کشورهای اسلامی، پیشرو تلقی شود و با پیروی از اصول عزت و حکمت و مصلحت، اقتدار ملی را به گونه‌ای تحقق بخشد که برای دفع دشمنان خود، در تمامی صور توانا باشد و در عین حال، در موقعیت تثبیت شده‌ای قرار گیرد که هیچ‌گاه نیازمند درگیری با معارضان خود نباشد و در واقع با اتکا به قدرت کمی و کیفی خود، بازدارندگی لازم را ایجاد نماید!

دوم: براساس نگاه مقام معظم رهبری به سیاست های کلی، سه هدف کلیدی را می‌توان برای تعیین سیاست‌ها تعریف کرد:

الف) هندسه‌ی کلی حرکت نظام: از نظر رهبر انقلاب، یکی از اهداف سیاست های کلی انضباط کشور است. مقام رهبری، در دیدار اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام در تاریخ ۱۳۸۱/۰۱/۱۷ مطرح نمودند: «بخش دیگر، مساله‌ی انضباط کشور از لحاظ سیاست‌ها است. هندسه‌ی کلی عمل و اجرا در کشور، بسته به سیاست‌ها است. اگر سیاست‌های کلی یک نظام در جایی تبیین، تثبیت و توزیع نشود، نظام دچار بی‌رویی در رفتار خواهد شد. ممکن است یک قانون با قوانین دیگر، یک دستگاه با دستگاه‌های دیگر و دستگاه‌های مستقلی مثل قوای سه‌گانه در جاهایی با تصمیم‌گیری‌هایی که در آن استقلال قانونی دارند، با هم تعارض پیدا کنند، وقتی سیاست‌ها مشخص شد، به معنای آن است که هندسه کلی حرکت نظام و مسیر کلی معین شده و این چیز بسیار مهمی است»^۱.

ب) تضمین ثبات سیاست: از نظر ایشان، یکی دیگر از اهداف سیاست‌های کلان، تضمین ثبات سیاست‌ها است: «ما در مواردی در طول سال‌های بعد از انقلاب شاهد بودیم، ضربه‌ای که بر اثر تغییر و تبدیل بی‌رویه‌ی سیاست‌های اجرایی وارد آمده، ضربه سنگینی بوده و گاهی تا مدت‌ها جبران‌ناپذیر بوده است. اگر سیاست‌های کلی معین شود و سیاست‌های اجرایی و برنامه‌ها جهت‌گیری خود را در این سیاست‌های کلی تنظیم کند، هرگز چنین اتفاقی نمی‌افتد.

ج) بن بست شکنی و گره‌گشایی: از نظر ایشان، دو بعد در مجمع تشخیص مصلحت نظام وجود دارد که عبارت است از بن بست شکنی و گره‌گشایی و پویایی. از یک طرف و تعیین و تثبیت سیاست‌ها و از سوی دیگر انضباط کلی نظام،

بعلاوه از نظر رهبری سیاست‌های کلی دارای ویژگی‌هایی است. «سیاست‌ها گرچه سیاست‌های کلی است، لکن قانون اساسی که نیست. اولاً باید کلی‌گویی در سیاست نباشد، ثانیاً جهت‌دار و مشخص و شفاف باشد و قابل حمل بر معنی مختلف نباشد و ثالثاً به تناسب نیازهای کشور باشد»^۳. از نظر رهبری، مبنای سیاست‌ها، قانون اساسی و مجاری دین و همان چیزهایی است که از قانون اساسی استفاده می‌شود. ۴. ایشان در مورد تأیید اولین مجموعه از سیاست‌های کلی در بند ۲ متذکر

۱- احمدی، علی (۱۳۸۳)، ص ۱۳۴

۲- همان، ص ۱۳۱

۳- همان، ص ۱۳۲.

۴- همان، ص ۱۳۲.

شدند که سیاست های ابلاغی در چارچوب اصول قانون اساسی نافذ است و تخطی از این قانون، در اجرای سیاست های کلی پذیرفته نیست.^۱

۱- تعریف

"سیاست های کلی، مجموعه ای هماهنگ از جهت گیری ها، اهداف مرحله ای و راهبردهای کلان نظام در دوره های زمانی مشخص برای تحقق آرمان ها و اهداف قانون اساسی"^۲ است. بر اساس مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست های کلی، طراحی نظام بر اساس آرمان ها و اهداف است و بدین ترتیب، از یک سو نظر به آرمان ها و از سوی دیگر نظر به جنبه ها و مفهوم های اجرایی دارند؛ بنابراین، سیاست های یاد شده باید:

الف: در مقایسه با بیان های آرمانی، جنبه ی تفصیلی و تشریحی شان بیش تر باشد،

ب: بازتاب صحیح و عملی ارزش ها باشند،

ج: نه تنها دولت، بلکه عامه ی مردم و کلیه ی نیروهای فعال جامعه را مد نظر داشته باشند،

د: در نتیجه، نیروهای این جامعه و آرمان های آن ها را که مورد قبول نظام اند، هماهنگ و

منسجم نمایند و ما بین اجزای نظام، ارتباط و تقارب کافی (پیوند) برقرار سازند،

ه- در مقام تعیین اولویت ها، راهنمای عملی و معیار باید و نبایدهای تعیین اولویت ها را عرضه کنند،

و: اصول کلی تخصیص و توزیع منابع و امکانات کشور را با توجه به اولویت ها بیان نمایند،

ز: اجرای آنها سیمای عمومی و کلی نظام را در زمینه های مختلف از جمله موقعیت ایران در

جهان، امنیت در جامعه، توسعه، معنویت، عدالت و برخورداری مردم از مواهب و نعمات

موجود در ایران در یک مقطع تاریخی مشخص ترسیم نماید،

ح. سیاست های کلی فرابخشی در مواردی است که هدف یا آرمانی از نظام، حرکت چند

بخش را در برمی گیرد و برای وصول به آن هدف یا اهداف، نیاز به تدوین سیاست هایی کلی

می باشد و سیاست های اجرایی و برنامه، چند بخش در قالب این سیاست ها تدوین می گردد،

ج. سیاست های کلی بخشی در مواردی است که هدف یا آرمانی از نظام، حرکت یک بخش

را در برمی گیرد و برای وصول به آن هدف یا اهداف، نیازمند تدوین سیاست های کلی آن

بخش می باشد،

ط. سیاست به لحاظ زمانی دارای دوره های زمانی متفاوت است. در یک نظام آرمانی و

هدف دار، برنامه ریزی به معنی عام را می توان در برگیرنده ی مراتبی از سیاست و برنامه

دانست. در این چهار چوب برنامه عبارت است از: طراحی عمل و وجه اجرای سیاست های

اجرایی برای دوره ی خاص یا دوره ی مشخصی تدوین می شود. در واقع برنامه، دستور کار

و عمل هر یک از بخش های فعالیت در یک نظام است.

۱- مقام معظم رهبری در نامه ۱۳۷۹/۱۱/۰۳ رک احمدی علی، ص ۱۳۲.

۲- مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام در تاریخ ۸۸/۰۶/۲۸، در خصوص تعریف سیاست های کلی و شاخصه های آن.

۲- ویژگی سیاست‌های کلی

با توجه به این تعریف و با توجه به این که سیاست‌های کلی، اصول راهنمای تدوین سیاست‌های اجرایی را تبیین می‌نمایند؛ باید از ویژگی‌های زیر برخوردار باشند تا بتوانند این آرمان‌ها را به مرحله‌ی اجرا نزدیک سازند.^۱

الف: پایداری: سیاست‌های کلی باید پس از تعیین و اعلام، در یک زمان معین و نسبتاً طولانی ثابت باشند تا آثار آنها از طریق سیاست‌های اجرایی فرابخشی و بخشی در برنامه‌ریزی و سپس اجرا ظاهر شوند،

ب: آینده‌نگری: با توجه به این که آثار سیاست‌های کلی در طول چند سال ظهور و بروز می‌یابند، بنابراین سیاست‌ها باید با توجه به وضعیتی که برای سال‌های آتی پیش‌بینی می‌شود و هم چنین مورد نظر و هدف است، تدوین و تنظیم شوند،

ج: واقع‌بینی: واقع‌بینی در کنار آینده‌نگری باید مورد توجه سیاست‌های کلی باشد؛ بدین معنی که چون نظام در ابتدای کار خود نمی‌تواند همه‌ی آرمان‌های خود را تحقق بخشد، با توجه به اولویت‌های خود و با توجه به امکانات خویش، هدف‌های میان مدت و درازمدت را معین می‌کند؛ به گونه‌ای که پاسخ‌گوی سیاست‌های کلی برای تحقق در آینده‌ی دور و نزدیک باشد،

د: فراگیر بودن: سیاست‌های کلی، فراگیر و جامع‌نگرند و کل نیروهای موجود و فعال در جامعه را در بر می‌گیرند و اصول راهنما را در خصوص مسائل اجرایی مربوط به همه‌ی نیروها و هر یک از نیروها مورد توجه قرار می‌دهند و نیز بده بستان آنها را با یکدیگر و تأثیرپذیری شان را از یکدیگر به حساب می‌آورند و در حقیقت به گونه‌ای طراحی می‌شوند که نتیجه‌ی کار این نیروها، هماهنگ و معدل‌القوا باشد، در عین حال، هر یک از اجزای مجموعه‌ی سیاست‌های کلی باید متوجه تحقق یکی از اهداف بخشی یا فرابخشی و تأمین آنها باشد،

هـ- بیانگر خصوصیات اصلی و اساسی نظام: سیاست‌های کلی بیان‌کننده و نمایانگر آرمان‌ها، ارزش‌ها، فرهنگ و تمدن و دریافت‌های اصولی نظام در زمینه‌های اعتقادی، اقتصادی، اجتماعی و حقوقی، سیاسی، علمی و فرهنگی آن خواهند بود و استقلال ایران و تأثیرگذاری‌اش را در منطقه و جهان و بازدارندگی نظام را از هر نظر در برابر تهدیدها نمودار خواهند ساخت،

و: قانون اساسی و سیاست‌های کلی: قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در اصل سوم، به منظور نیل به هدف‌هایی که در اصل دوم به آنها اشاره شده و نیز راه‌هایی که به منظور تأمین قسط و عدل و استقلال سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و همبستگی ملی پیش‌بینی گردیده، دولت را موظف نموده است که همه‌ی امکانات خود را برای تأمین امور مذکور در ۱۶ بند آن به کار گیرد. به طور کلی، امور یاد شده در اصل سوم و نیز بسیاری دیگر از اصول قانون اساسی می‌توانند به عنوان بستر سیاست‌های کلی نظام تلقی شوند.

۱- رک احمدی، علی، ص ۱۴۱-۱۴۲ و مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام در تاریخ ۱۳۸۸/۰۶/۲۸.

سیاست های کلی بر اساس دوره های زمانی

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران سیاست ها به دو دسته دسته بندی شده است. یکی سیاست های کلی (موضوع بند یک اصل یکصد و ده قانون اساسی) و دیگری سیاست های دفاعی - امنیتی در محدوده سیاست های کلی (موضوع بند یک اصل یکصد و هفتاد و شش قانون اساسی) که می توان این نوع از سیاست را سیاست های اجرایی نامید. با توجه به تعریف ارائه شده در رابطه با سیاست های کلی از سوی مجمع تشخیص مصلحت نظام (در دوره های زمانی مشخص) و با توجه به عملکرد مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست های کلی با توجه به قید زمان به سه دسته قابل دسته بندی است:

۱- سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق بیست ساله با هشت ویژگی، بدین شرح توسط رهبر انقلاب اسلامی ابلاغ شد^۱ ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن آوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین الملل^۲. این سیاست کلی به عنوان سیاست بلندمدت (بیست ساله) تعریف میشود،

۲- در کنار سند چشم انداز تا کنون حدود سی و شش عنوان سیاست کلی مشتمل بر حدود هشتصد بند سیاستی توسط مقام رهبری ابلاغ شده است. این نوع سیاست های کلی به عنوان سیاست های کلی میان مدت (ده ساله) تعریف می شود،

۳- سیاست های کلی پنج ساله، برای برنامه دوم، سوم، چهارم و پنجم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی توسط رهبری ابلاغ شده است.^۳ این نوع سیاست های کلی کوتاه مدت (پنج ساله) تعریف می شود.

در ارتباط با سند چشم انداز، سیاست های کلی و نسبت آنها با همدیگر سؤالات زیر مطرح می شود:

سوال اول: نسبت بین سند چشم انداز و سیاست های کلی چیست؟ چه تفاوت یا تفاوت هایی با همدیگر دارند؟

سوال دوم: نسبت بین سیاست های کلی و سیاست های کلی پنج ساله چیست و چه تفاوت های با همدیگر دارند؟

سوال سوم: مکانیزم تبدیل سند چشم انداز به سیاست های کلی و سیاستهای پنج ساله به برنامه چیست؟

در پاسخ به سوال اول باید گفت نسبت چشم انداز با سیاست های کلی و سیاست های کلی پنج ساله و برنامه پنج ساله توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی یک نسبت و رابطه طولی است. به عبارت دیگر اگر سند چشم انداز یک سیاست درازمدت بیست ساله است سیاست های کلی در حقیقت هدفی ده ساله و طرق رسیدن به سند چشم انداز را در یک افق ده ساله باید تدوین نماید و به عنوان

۱- چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی، مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام ۱۳۸۲/۷/۱۹ و ابلاغ توسط رهبری در ۱۳۸۲/۰۸/۱۴

۲- سیاست کلی برنامه سوم توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی (۷۸/۲/۱۱) در سه محور و ۳۶ بند. سیاست کلی برنامه چهارم توسعه (۸۲/۸/۱۰) در سه محور و پنجاه و دو بند. سیاست کلی برنامه پنجم توسعه (۸۷/۵/۲۶) در پنج محور و ۴۵ بند.

سیاست های میان مدت تعریف شود. سیاست های کلی پنج ساله طرق تحقق سیاست های کلی و در نهایت سند چشم انداز به عنوان اهداف و سیاست های کوتاه مدت تعریف شود. برنامه های سالانه روش های رسیدن به برنامه پنج ساله، تدوین نمایند:

اما سوال مهمتر این است که آیا واقعاً این سه مجموعه سیاست کلی رابطه طولی دارند؟ آیا این مجموعه سیاست ها همراستای افق چشم انداز هستند؟ به عبارت دیگر آیا سیاست ها انسجام درونی دارند؟ پاسخ به این سوال بسیار مشکل است و بررسی ها بیانگر فقدان انسجام میان سیاست ها از یک طرف و همراستا نبودن سیاست ها با افق چشم انداز از طرف دیگر است. این دو تقیصه در رابطه طولی سیاست ها با سند چشم انداز برجسته است. لذا لازم است سیاست های کلی با همدیگر مقایسه و سنجیده شوند (همگرایی میان سیاست ها) و با سند چشم انداز تطبیق داده شوند (هم راستا). دیگر اینکه سیاست های پنج ساله با همدیگر مقایسه (همگرایی درونی) و با سیاست های کلی تطبیق داده شوند (همراستا). انسجام و همگرایی میان سیاست ها و همراستا بودن آنها اگرچه یک ضرورت است و نیازمند آسیب شناسی خاص خود می باشد، اما موضوع این مقاله نیست و به این مختصر اکتفا می شود.

نسبت سیاست های کلی با برنامه

مطالعه موردی این تحقیق دو بخش را در بر می گیرد:

- ۱- مطالعه موردی نسبت سیاست های کلی برنامه چهارم با قانون و برنامه چهارم
- ۲- مطالعه موردی میزان انطباق برنامه پنجم توسعه با سیاست های کلی برنامه پنجم.

الف: نسبت سیاست های کلی و قانون برنامه چهارم توسعه

سیاست های کلی برنامه چهارم دارای ۵۲ بند و سه سرفصل (۱-فرهنگی، علمی و فناوری ۲-امور اجتماعی سیاسی، و امنیتی ۳-امور اقتصادی) می باشد. و قانون برنامه چهارم توسعه برنامه ای است راهبردی که به مدت پنج سال (۱۳۸۸-۱۳۸۴) اساس و مبنای اقدامات اجرایی و توسعه کشور محسوب می شود و دارای ۷ بخش، ۱۵ فصل و ۱۶۱ ماده، ۳۴ تبصره و ۹ جدول می باشد.^۱

۱- این قانون در روز چهارشنبه یازدهم شهریور یک هزار و سیصد و هشتاد و سه، در جلسه علنی مجلس شورای اسلامی تصویب و پس از ارجاع به شورای نگهبان و رسیدگی در مجمع تشخیص مصلحت نظام به دولت ابلاغ گردید. بخشی از مواد مندرج در این قانون مشتمل بر ۱۱۲ مورد مربوط به تهیه، تدوین و تصویب لوایح، آیین نامه ها، اساسنامه و دستورالعمل ها می باشد که طبق ماده ۱۵۹ همین قانون، دولت مکلف گردیده است حداکثر تا پایان نیمه اول سال ۱۳۸۴، کلیه آیین نامه ها و دستورالعمل های اجرایی مذکور را تهیه و به تصویب برساند. بخش اعظمی از مفاد مندرج در این قانون را عملیات اجرایی و شاخص های کمی و کیفی تشکیل می دهد. برخی از آن مواد مفید به مهلت زمانی از یک تا سه ساله و مواردی نیز مفید به پایان برنامه چهارم توسعه می باشد. تکالیف مندرج در برنامه چهارم به ندرت جنبه سلبی دارد. از جمله می توان به بند ب ماده ۳۸ (موقوف الاجرا گردیدن قانون نحوه توزیع قند و شکر تولیدی کارخانه های کشور مصوب ۱۳۵۳/۱/۲۹ و اصلاحیه های بعدی آن در طول برنامه چهارم) اشاره کرد. تعداد ۲۰ فقره از مواد مندرج در قانون برنامه چهارم توسعه، به تنفیذ موادی از قانون برنامه سوم توسعه اختصاص داشته که ۷۶ فقره از مواد قانونی برنامه توسعه را شامل می شود.

مبنای این بررسی، سیاست های کلی ۵ ساله ابلاغ شده توسط رهبری است و مواد قانون برنامه چهارم با سیاست ها تطبیق داده شده است. لذا فصل بندی سیاست ها و ترتیب بندهای مربوط به سیاست های کلی رعایت شده و مواد قانون با آنها تطبیق و جمع بندی هر فصل در پایان آن فصل ارائه شده است.

سیاست های کلی برنامه چهارم و مواد قانون برنامه چهارم

(۱) امور فرهنگی، علمی و فناوری

بند شماره یک سیاست کلی

- اعتلا و عمق و گسترش دادن معرفت و بصیرت دینی بر پایه قرآن و مکتب اهل بیت (علیهم السلام)، استوار کردن ارزشهای انقلاب اسلامی در اندیشه و عمل، تقویت فضایل اخلاقی و ایمان، روحیه ایثار و امید به آینده، برنامه ریزی برای بهبود رفتارهای فردی و اجتماعی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده یا مواد متناظر با سیاست در قانون وجود ندارد.

بند شماره دو سیاست کلی

- زنده و نمایان نگاه داشتن اندیشه دینی و سیاسی حضرت امام خمینی (ره) و برجسته کردن نقش آن به عنوان یک معیار اساسی در تمام سیاست گذاری ها و برنامه ریزی ها.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۰۸ - زنده نگه داشتن اندیشه دینی و سیاسی حضرت امام (ره).

- لذا به یکی از عبارات های سیاست کلی بدون ارائه راهکار و برنامه ای برای تحقق آن بسنده شده است.

بند شماره سه سیاست کلی

- تقویت وجدان کاری و انضباط اجتماعی و روحیه کار و ابتکار، کار آفرینی، درستکاری و قناعت، و اهتمام به ارتقاء کیفیت تولید. فرهنگ سازی برای استفاده از تولیدات داخلی، افزایش تولید و صادرات کالا و خدمات.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۰۰ - ارتقاء حقوق انسانی و رشد و تعالی ...، اما مولفه های که در ادامه آمده است سهم اندکی در تحقق این سیاست دارد. و بند (ز) ماده ۲۳۰ و ماده ۹۲ برنامه با این بند از سیاست کلی مغایر است.

بند شماره چهار سیاست کلی

- ایجاد انگیزه و عزم ملی برای دستیابی به اهداف مورد نظر در افق چشم انداز.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۰۳- (ماده ۴۶ برنامه سوم) هدفمند کردن یارانه ها... و ماده ۱۰۵- (مورد ۱۵۶، ۱۶۱ و ۱۶۲ برنامه سوم)

بند شماره پنج سیاست کلی

- تقویت وحدت و هویت ملی مبتنی بر اسلام و انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی و آگاهی کافی درباره تاریخ ایران، فرهنگ، تمدن و هنر ایرانی - اسلامی و اهتمام جدی به زبان فارسی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۰۶- در جهت تعمیق ارزش ها و باورها ... و هویت اسلامی- ایرانی ماده ۱۱۳، تجلی و توسعه مفاهیم و نمادهای هویت اسلامی - ایرانی
- ماده ۱۱۵، (ماده ۱۵۶ و ۱۶۶ برنامه سوم توسعه) میراث فرهنگی و گردشگری...

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- سیاست ۵ در صدد تبیین و تحکیم مولفه های وحدت ملی و هویت ملی اسلامی است ولی شاخص های ماده ۱۰۶ اشاره محدودی به ارزش های دینی دارد. بعلاوه مولفه ها و شاخص های ارائه شده کمترین ارتباط را با سیاست مورد نظر دارد.

بند شماره شش سیاست کلی

- تعمیق روحیه دشمن شناسی و شناخت ترفندها و توطئه های دشمنان علیه انقلاب اسلامی و منافع ملی، ترویج روحیه ظلم ستیزی و مخالفت با سلطه گری استکبار جهانی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده یا مواد متناظر با سیاست در قانون برنامه وجود ندارد.

بند شماره هفت سیاست کلی

- سالم سازی فضای فرهنگی، رشد آگاهی ها و فضایل اخلاقی و اهتمام به امر به معروف و نهی از منکر. اطلاع رسانی مناسب برای تحقق ویژگی های مورد نظر در افق چشم انداز.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده یا مواد متناظر با سیاست در قانون برنامه وجود ندارد.

بند شماره هشت سیاست کلی

- مقابله با تهاجم فرهنگی. گسترش فعالیت رسانه‌های ملی در جهت تبیین اهداف و دستاوردهای ایران اسلامی برای جهانیان.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده یا مواد متناظر با سیاست در قانون وجود ندارد. شاید از نظر تدوین کنندگان برنامه ماده ۱۱۰ ترویج فرهنگ عدم خشونت و ... و گفتگوی تمدن‌ها اشاره به این سیاست داشته باشد.

بند شماره نه سیاست کلی

- سازماندهی و بسیج امکانات و ظرفیت‌های کشور در جهت افزایش سهم کشور در تولیدات علمی جهان. تقویت نهضت نرم‌افزاری و ترویج پژوهش. کسب فناوری، به ویژه فناوری‌های نو شامل: ریزفناوری و فناوری‌های زیستی، اطلاعات و ارتباطات، زیست‌محیطی، هوا فضا و هسته‌ای.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۳ (بهینه سازی و ارتقاء فن آوری در تولید و ...)، ماده ۴۳ (اهمیت نقش دانش و فن آوری و مهارت ...)، ماده ۴۴ (استقرار جامعه اطلاعاتی ...)، ماده (گسترش محصولات دانایی محور و ...)، ماده ۴۶ (نظام جامع پژوهش و فن آوری ...)، ماده ۴۷ (توسعه شرکت‌های دانش بنیاد ...)، ماده ۴۸ (پیوستگی میان سطوح آموزشی ...)، ماده ۴۹ (فرهنگستان‌های تخصصی ...)، ماده ۵۰ و ۵۱ - (بند الف ماده ۱۵۴ و بند ب ماده ۱۴۴ برنامه سوم) و ماده ۵۷ (توسعه ارتباطات و فن آوری اطلاعات ...).

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- ماده ۴۴ فقط فناوری اطلاعات را در بر می گیرد و مناسب با گسترش نهضت نرم‌افزاری نیست. ساز و کار ماده ۴۶ بسیار کلی و فاقد شاخص کمی و قابل ارزیابی در زمینه دانش و فناوری است.

بند شماره ده سیاست کلی

- اصلاح نظام آموزشی کشور شامل: آموزش و پرورش، آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزش عالی، و کارآمد کردن آن برای تأمین منابع انسانی مورد نیاز در جهت تحقق اهداف چشم انداز.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۵۵ (گسترش دانش و مهارت)، ماده ۴۳ - الف (نوسازی و بازسازی سیاست های آموزشی)، ماده ۴۸ (ارتقاء پیوستگی میان سطوح آموزشی)، ماده ۴۹ (تربیت نیروی انسانی متخصص و متعهد ...)، ماده ۵۲ (دسترسی به فرصت های برابر آموزشی ...)، ماده ۵۳ (ماده ۱۴۹ برنامه سوم اماکن و فضای

آموزشی و ماده ۱۵۱ برنامه سوم آموزش های فنی حرفه ای و ماده ۱۴۷ برنامه سوم کارشناسان آموزش و پرورش) و ماده ۱۰۳((ماده ۵۱ برنامه سوم) توسعه کمی و کیفی مهارت های فنی..).

بند شماره یازده سیاست کلی

- تلاش در جهت تبیین و استحکام مبانی مردم سالاری دینی و نهادینه کردن آزادی های مشروع از طریق آموزش، آگاهی بخشی و قانونمند کردن آن.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده یا مواد متناظر با سیاست در قانون برنامه وجود ندارد.

نتیجه گیری

از مجموع ۱۱ بند سیاست کلی در حوزه فرهنگی، علمی و فن آوری، ۸ بند مربوط به فرهنگ و سه بند مربوط به علمی و فن آوری است. از مجموع ۸ بند سیاست کلی مربوط به فرهنگ، ۷ بند فاقد هرگونه برنامه اجرایی در قانون برنامه چهارم است (با احتساب بند ۳ که دو ماده قانون برنامه به طور غیرمستقیم می تواند مرتبط با این بند سیاست باشد)

- در قانون برنامه چهارم، عنوان بخش صیانت از هویت و فرهنگ اسلامی - ایرانی است. این بخش تنها یک فصل دارد، که تحت عنوان توسعه فرهنگی نام گذاری شده است. مواد برنامه گنجانده شده در این فصل، اگر گفته نشود در تعارض با سیاست های فرهنگی است می توان گفت هیچ سنخیتی با سیاست های فرهنگی ندارند. بلکه مواد برنامه از منظر، رونق اقتصادی، فرهنگ افزایش اشتغال، بهبود کیفیت کالا و خدمات، رقابت پذیری و خلق منابع جدید نگریسته شده است، که ارتباط با سیاست های کلی برنامه ندارد.

- در ماده ۱۰۵(ماده ۱۶۲ برنامه سوم توسعه) خط مشی های به مراتب کلی تر از سیاست های کلی فرهنگی ذکر شده است و برنامه اجرایی و عملیاتی نیز برای آن تعیین نشده است.

- سه بند از سیاست های کلی مرتبط با علم و فناوری حدود ۲۳ برنامه اجرایی با شاخص هایی بطور نسبی روشن ارائه شده است.

- بررسی مواد برنامه ای، قانون برنامه چهارم در حوزه فرهنگی، حاکی از آن است که برنامه چهارم فاقد جهت گیری فرهنگی است و ماهیت برنامه با ماهیت و جوهره فرهنگ ایرانی - اسلامی مصرح در سیاست های کلی برنامه زاویه انحراف زیاد دارد.

۲) امور اجتماعی، سیاسی، دفاعی و امنیتی**بند شماره دوازده سیاست کلی**

- تلاش در جهت تحقق عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت‌های برابر و ارتقاء سطح شاخص‌هایی از قبیل آموزش، سلامت، تأمین غذا، افزایش درآمد سرانه و مبارزه با فساد.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۹۵ (عدالت و ثبات اجتماعی، کاهش نابرابری اجتماعی و اقتصادی...)، ماده ۴۷ (امنیت غذا و تغذیه سبب مطلوب غذا...)، ماده ۸۵ (حفظ و ارتقاء سلامت)، ماده ۹۰ (عدالت توزیعی)، ماده ۹۱ (توسعه نظام بیمه خدمات درمانی)، ماده ۹۴ ((ماده ۱۴۹ برنامه سوم) رعایت ضوابط بهداشتی) و ماده ۱۲۴ بند (ب).

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- مواد برنامه در خصوص اجرایی شدن این بند از سیاست با مواد برنامه و شاخص‌های رشد اقتصادی در تعارض است و با توجه به اینکه مبنای برنامه چهارم بر رشد اقتصادی است، تحقق سیاست‌های مربوط به عدالت اجتماعی عملاً در حاشیه قرار گرفته است.

بند شماره سیزده سیاست کلی

- ایجاد نظام جامع تأمین اجتماعی برای حمایت از حقوق محرومان و مستضعفان و مبارزه با فقر و حمایت از نهادهای عمومی و موسسات و خیریه‌های مردمی با رعایت ملاحظات دینی و انقلابی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۹۵-الف (نظام جامع تأمین اجتماعی و ب، سیاست‌های مالیاتی و ج تعیین خط فقر و ...)، ماده ۹۶ (نظام جامع تأمین اجتماعی...)، ماده ۹۷ (کاهش آسیب‌های اجتماعی) و ماده ۹۸ (ارتقاء سرمایه اجتماعی).

بند شماره چهارده سیاست کلی

- تقویت نهاد خانواده و جایگاه زن در آن و در صحنه‌های اجتماعی و استیفای حقوق شرعی و قانونی بانوان در همه عرصه‌ها و توجه ویژه به نقش سازنده آنان.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۱۱۱- تقویت نقش زنان در جامعه و توسعه فرصت‌ها...

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- در مواد برنامه ای مربوط به تحقق این سیاست تقویت نهاد خانواده و نقش آن نادیده گرفته شده

است. و مواد برنامه ای ارتباط نزدیکی با تحقق این سیاست ندارد. ماده مذکور هم راستا و تامین کننده اهداف این بند از سیاست نمی باشد.

بند شماره پانزده سیاست کلی

- تقویت هویت ملی جوانان متناسب با آرمان‌های انقلاب اسلامی. فراهم کردن محیط رشد فکری و علمی و تلاش در جهت رفع دغدغه‌های شغلی، ازدواج، مسکن و آسیب‌های اجتماعی آنان.
- توجه به مقتضیات دوره جوانی و نیازها و توانایی‌های آنان.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۱۱۲ (تقویت جایگاه جوانان ...) و ماده ۱۲۶ (بکارگیری جوانان در سازندگی و فعالیت‌های اجتماعی و ...).

بند شماره شانزده سیاست کلی

- ایجاد محیط و ساختار مناسب حقوقی، قضایی و اداری برای تحقق اهداف چشم انداز.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۳۴، ماده ۳۷- الف، ماده ۴۱- بند ب و د، ماده ۴۳- الف، ماده ۸۸، ماده ۱۰۱ بنده و ماده ۱۳۰

میزان انطباق مواد قانون با سیاست‌های کلی

- در قانون ۱۱۲ مورد، تهیه، تدوین و تصویب لوایح، آیین‌نامه‌ها، اساسنامه و دستورالعمل‌ها می‌باشد که طبق ماده ۱۵۹ همین قانون، دولت مکلف گردیده است حداکثر تا پایان نیمه اول سال ۱۳۸۴، کلیه آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی مذکور را تهیه و به تصویب برساند.

بند شماره هفده سیاست کلی

- اصلاح نظام اداری و قضایی در جهت: افزایش تحرک و کارایی، بهبود خدمت‌رسانی به مردم، تأمین کرامت و معیشت کارکنان، به‌کارگیری مدیران و قضات لایق و امین و تأمین شغلی آنان، حذف یا ادغام مدیریت‌های موازی، تأکید بر تمرکززدایی در حوزه‌های اداری و اجرایی، پیشگیری از فساد اداری و مبارزه با آن و تنظیم قوانین مورد نیاز.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- مواد ۱۳۵ تا ۱۵۵... اصلاح نظام اداری که در برگیرنده (ماده ۱۳۱، حفظ اسناد....، ماده ۱۳۲ بهبود وضعیت زندانیان....، ماده ۱۳۴ برنامه سوم، تفکیک مسائل با ماهیت قضایی، ماده ۱۳۵ تفکیک امور حاکمیتی و تصدی‌های اجتماعی...)

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- در برنامه چهارم، اصلاح نظام قضایی، ... بکارگیری قضات لایق و امین و تامین شغلی آنان، پیشگیری از فساد اداری و مبارزه با آنان و ... برنامه مشخص اجرایی وجود ندارد.

بند شماره هیجده سیاست کلی

- گسترش و عمق بخشیدن به روحیه تعاون و مشارکت عمومی و بهره مند ساختن دولت از همدلی و توانایی های عظیم مردم.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده یا مواد متناظر با سیاست در قانون برنامه وجود ندارد.

بند شماره نوزده سیاست کلی

آمایش سرزمینی مبتنی بر اصول ذیل:

ملاحظات امنیتی و دفاعی، کارآیی و بازدهی اقتصادی، وحدت و یکپارچگی سرزمین، گسترش عدالت اجتماعی و تعادل های منطقه ای، حفاظت محیط زیست و احیای منابع طبیعی، حفظ هویت اسلامی ایرانی و حراست از میراث فرهنگی، تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرون اقتصاد کشور و رفع محرومیت ها خصوصاً در مناطق روستایی کشور.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۷۲) توزیع مناسب جمعیت و فعالیت در پهنه سرزمین... تهیه سند ملی آمایش سرزمینی مشتمل بر سطوح (کلان، بخشی و استانی...))، ماده ۷۳) (ظرف سال اول برنامه طرح جامع تقسیمات کشوری...))، ماده ۷۴) (هماهنگی عملیات عمرانی با سند ملی آمایش...))، ماده ۷۵) (اجرایی شدن راهبردهای آمایش...))، ماده ۷۷) (منطقه بندی کشور) (توسعه بین استانی...))، ماده ۱۲۸) (طرح جامع استقرار نیروهای مسلح در سطح کشور)، مواد ۵۸ تا ۷۰) (در مورد محیط زیست و منابع طبیعی) و ماده ۷۱) (ماده ۰۵) (برنامه سوم رعایت محیط زیست در مطالعات طرح ها و ماده ۱۰۴) تعیین مشخصات فنی طرح ها و با ضوابط محیط زیست)

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- سیاست آمایش سرزمین مربوط به برنامه سوم و تکرار آن در برنامه چهارم بوده است و منظور از این سیاست تهیه سند آمایش سرزمین با توجه به ۸ شاخص تعریف شده بوده است.
- مواد برنامه چهارم - هر چند برای برخی از این شاخص ها برنامه اجرایی ارائه کرده است، از ارائه برنامه اجرایی سایر شاخص ها غافل مانده است. اما برنامه اجرایی ارائه شده برای بعضی از شاخص ها منجر به سند آمایش سرزمینی نمی شود. لذا در برنامه چهارم به ذکر توصیه هایی پسندیده شده است و سیاست مربوط به آمایش سرزمین در برنامه چهارم همانند برنامه سوم بدون نتیجه مانده است.

بند شماره بیست سیاست کلی

- تقویت امنیت و اقتدار ملی با تاکید بر رشد علمی و فناوری، مشارکت و ثبات سیاسی، ایجاد تعادل میان مناطق مختلف کشور، وحدت و هویت ملی، قدرت اقتصادی و دفاعی و ارتقاء جایگاه جهانی ایران.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- مواد اجرایی مشخصی که متناظر با سیاست باشند در برنامه وجود ندارد، الا اینکه گفته شود در صورت تحقق کامل برنامه این سیاست تحقق پیدا خواهد کرد.

بند شماره بیست و یک سیاست کلی

- هویت بخشی به سیمای شهر و روستا، باز آفرینی و روزآمدسازی معماری ایرانی - اسلامی و رعایت معیارهای پیشرفته برای ایمنی بناها و استحکام ساخت و سازها.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۳۰- هویت بخشی به سیمای شهر و روستا.

بند شماره بیست و دو سیاست کلی

- تقویت و کارآمد کردن نظام بازرسی و نظارت، اصلاح قوانین و مقررات در جهت رفع تداخل میان وظایف نهادهای نظارتی و بازرسی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۵۷ (گزارش سالانه عملکرد قانون برنامه) و ماده ۱۵۸ (ارزیابی میزان پیشرفت کشور در چارچوب برنامه، چشم انداز و سیاست های کلی)

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- دو ماده قانونی اگر چه مناسب و خوب است ولی با مولفه ها و جهت گیری های سیاست کلی تناسبی ندارند. مواد اجرایی در جهت تحقق این سیاست در برنامه وجود ندارد.

بند شماره بیست و سه سیاست کلی

- اولویت دادن به ایثارگران انقلاب اسلامی در عرضه منابع مالی و فرصت ها و امکانات و مسئولیت های دولتی در صحنه های مختلف فرهنگی و اقتصادی. این سیاست تکرار بند ۲۶ سیاست های برنامه سوم می باشد.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- برنامه اجرایی مشخص جهت تحقق این بند از سیاست در برنامه وجود ندارد.

بند شماره بیست و چهار سیاست کلی

- ارتقاء توان دفاعی نیروهای مسلح برای بازدارندگی، ابتکار عمل و مقابله موثر در برابر تهدیدها و حفاظت از منافع ملی و انقلاب اسلامی و منابع حیاتی کشور.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۲۱ (تقویت بنیه دفاعی...)، ماده ۱۲۵ (اهمیت و جایگاه امنیت ملی در رشد و توسعه همه جانبه) و ماده ۱۲۸ (طرح جامع نحوه استقرار نیروهای مسلح در سطح کشور)

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- بنیه دفاعی با توان دفاعی دو مقوله جداگانه هستند. بنیه حکایت از توان بالقوه دارد و حال آنکه توان دفاعی توانمندی بالفعل اشاره دارد. مواد برنامه همه جنبه های سیاست را تامین نمی کند.

بند شماره بیست و پنج سیاست کلی

- توجه ویژه به حضور و سهم نیروهای مردمی در استقرار امنیت و دفاع از کشور و انقلاب با تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفین.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۲۹ (ماده ۱۷۵ برنامه سوم) پیرامون ارتش ۲۰ میلیونی و مشارکت جوانان

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- این سیاست دو جزء دارد یک حضور و سهم نیروهای مردمی در دفاع و امنیت. دوم تقویت کمی و کیفی بسیج حال آنکه مواد برنامه یک جزء را لحاظ نموده است آن هم بدون برنامه اجرایی دقیق و مشخص.

بند شماره بیست و شش سیاست کلی

- تقویت، توسعه و نوسازی صنایع دفاعی کشور با تأکید بر گسترش تحقیقات و سرعت دادن به انتقال فناوری های پیشرفته.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۲۹ - (ماده ۱۷۱ برنامه سوم) تامین نیازهای نیروهای مسلح به ویژه در فن آوریهای جدید و استراتژیک.

بند شماره بیست و هفت سیاست کلی

- توسعه نظم و امنیت عمومی و پیشگیری و مقابله موثر با جرائم و مفساد اجتماعی و امنیتی از طریق تقویت و هماهنگی دستگاه‌های قضایی، امنیتی و نظامی و توجه جدی در تخصیص منابع به وظایف مربوط به اعمال حاکمیت دولت.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۱۱۹ (ارتقاء امنیت عمومی و انضباط اجتماعی)، ماده ۱۲۳ (سامانه حفاظتی و امنیتی) و ماده ۱۲۴ (هماهنگی و تبادل اطلاعات).

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- مولفه های نظیر، پیشگیری و مقابله موثر با جرائم و مفساد اجتماعی و امنیتی در برنامه مغفول واقع شده است. با وجود اینکه سیاست مورد نظر طرق انجام و روش آن را مشخص نموده است اما برنامه اجرایی مشخص برای تحقیق این سیاست وجود ندارد.

نتیجه گیری

امور اجتماعی، سیاسی، دفاعی و امنیتی در برگیرنده ۱۶ سیاست از سیاست ۱۱ تا ۲۸ سیاست های کلی برنامه چهارم است.

۱- امور اجتماعی در برگیرنده ۴ سیاست کلی است: (بندهای ۱۲، ۱۳، ۱۴ و ۱۵) هر چند مواد برنامه متناظر با سیاست های چهارگانه وجود دارد، اما مواد برنامه در مورد هر یک از سیاست ها، بطور کامل تامین کننده سیاست ها نیست. بویژه در زمینه تقویت نهاد خانواده و تقویت هویت ملی جوانان که مواد برنامه با سیاست های کلی سنخیت ندارد. و سیاست های دیگر در زمینه عدالت اجتماعی و نظام جامع تامین اجتماعی، به سبب مغایرت و تعارض با مواد برنامه های مربوط به رشد و رقابت اقتصادی عملاً در حاشیه قرار گرفته اند.

۲- هشت بند سیاست مربوط حوزه سیاسی (سیاست داخلی است) (بندهای ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲ و ۲۳) اما مواد برنامه چهارم، حوزه سیاست داخلی را ساختاری تعریف کرده است و مواد متناظر با این سیاست ها در چارچوب اصلاح ساختار سیاسی است. بر این اساس مواد برنامه متناظر با سیاست ۱۶ و ۱۷ که ارتباط مستقیم با ساختار سیاسی دارد، پر حجم و پررنگ است و مواد برنامه، سایر حوزه های سیاست را در بر نمی گیرد. بر همین مبنا، در رابطه با سایر سیاست ها یا مواد برنامه وجود ندارد و یا بسیار کم رنگ دیده شده است. لذا در مجموع می توان گفت مواد برنامه چهارم ناظر بر سیاست های کلی در حوزه سیاسی، بخش اندکی از سیاست های کلی را تامین می نماید.

- در سیاست کلی بند ۱۹، آمایش سرزمینی، قانون برنامه چهارم همانند برنامه سوم، این سیاست کلی را نادیده گرفته است هر چند موادی از برنامه ناظر بر برخی شاخص های این سیاست است ولی هرگز در جهت تحقق این سیاست در برنامه چهارم بر نیامده است.

- در حوزه دفاعی و امنیتی، سیاست های ۲۴، ۲۵ و ۲۷ است. دو سیاست مربوط به حوزه دفاع است سیاست ۲۴ و ۲۶ و دو بند سیاست مربوط به حوزه امنیت است، سیاست ۲۵ و ۲۷ در حوزه

دفاع، ایران در سند چشم انداز امن، مستقل و مقتدر با سامان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه جانبه و پیوستگی مردم و حکومت است. لازمه ایجاد سازمان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه جانبه، نوسازی و کیفی سازی نیروهای مسلح است متناسب با تهدیدات و شرایط نوین جهانی با توجه به حجم تهدیدات. مواد اجرایی سیاست های مورد نظر و اعتبارات پیش بینی شده برای مواد تامین کننده سیاست های دفاعی می باشد. در همین راستا، مواد برنامه ناظر بر سیاست های کلی امنیتی در برنامه چهارم نیز متناسب با اهداف سیاست های کلی نیست.

۳) امور سیاسی و روابط خارجی

بند شماره بیست و هشت سیاست کلی

ثبات در سیاست خارجی براساس قانون اساسی و رعایت عزت، حکمت و مصلحت و تقویت روابط خارجی از طریق: گسترش همکاری‌های دو جانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی، ادامه پرهیز از تشنج در روابط با کشورها، تقویت روابط سازنده با کشورهای غیرمتخاصم، بهره‌گیری از روابط برای افزایش توان ملی، مقابله با افزون‌خواهی و اقدام متجاوزانه در روابط خارجی، تلاش برای رهایی منطقه از حضور نظامی بیگانگان، مقابله با تک‌قطبی‌شدن جهان، حمایت از مسلمانان و ملت‌های مظلوم و مستضعف به ویژه ملت فلسطین، تلاش برای همگرایی بیشتر میان کشورهای اسلامی و تلاش برای اصلاح ساختار سازمان ملل.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده یا مواد متناظر با سیاست در قانون برنامه وجود ندارد. ماده ۱۲۹ (ماده ۱۸۶ برنامه سوم) تکرار محورهای سیاست است بدون برنامه اجرایی

بند شماره بیست و نه سیاست کلی

- بهره‌گیری از روابط سیاسی با کشورها برای نهادینه‌کردن روابط اقتصادی، افزایش جذب منابع و سرمایه‌گذاری خارجی و فناوری پیشرفته و گسترش بازارهای صادراتی ایران و افزایش سهم ایران از تجارت جهانی و رشد پرشتاب اقتصادی مورد نظر در چشم‌انداز.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۳۷-ب، اعطاء کمک توسعه‌ای به کشورهای هدف به منظور ایجاد بازار ... ج: خدمات کنسولی بهتر د: هماهنگی بخش‌های بین‌المللی در جهت پیشبرد سیاست خارجی

بند شماره سی سیاست کلی

- تحکیم روابط با جهان اسلام و ارایه تصویر روشن از انقلاب اسلامی و تبیین دستاوردها و تجربیات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جمهوری اسلامی و معرفی فرهنگ غنی و هنر و تمدن ایرانی و مردم‌سالاری دینی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده یا مواد متناظر با سیاست در قانون برنامه وجود ندارد.

بند شماره سی و یک سیاست کلی

- تلاش برای تبدیل مجموعه کشورهای اسلامی و کشورهای دوست منطقه به یک قطب منطقه‌ای اقتصادی، علمی، فناوری و صنعتی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده یا مواد متناظر با سیاست در قانون برنامه وجود ندارد.

بند شماره سی و دو سیاست کلی

- تقویت و تسهیل حضور فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در مجامع جهانی و سازمان‌های فرهنگی بین‌المللی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده یا مواد متناظر با سیاست در قانون برنامه وجود ندارد.

بند شماره سی و سه سیاست کلی

- تقویت هویت اسلامی و ایرانی ایرانیان خارج از کشور، کمک به ترویج زبان فارسی در میان آنان، حمایت از حقوق آنان، و تسهیل مشارکت آنان در توسعه ملی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۲۷، الف: ارتباط با ایرانیان خارج از کشور...

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- ماده برنامه هم جهت و مرتبط با سیاست های کلی و همه مولفه های آن نمی باشد.

نتیجه گیری

مجموع ۶ بند سیاست های کلی مربوط به سیاست خارجی نشان می دهد که بند ۲۸ سیاست های کلی و شاخص های آن در سیاست های کلی برنامه سوم و چهارم آمده است و در هر دو برنامه عین سیاست های کلی بدون ارائه برنامه مشخص اجرایی تکرار شده است. برای سه بند دیگر حتی زحمت تکرار آنها در قانون برنامه نیز کشیده نشده است و برنامه اجرایی نیز برای تحقق آنها دیده نشده است. و برای سیاست کلی ۳۳ به صرف ارتباط و مرادده با ایرانیان خارج از کشور بسنده شده است حتی شاخص های عملیاتی در خود سیاست کلی نیز به صورت برنامه در نیامده است.

۴) امور اقتصادی**ابند شماره سی و چهار سیاست کلی**

- تحقق رشد اقتصادی پیوسته، باثبات و پرشتاب متناسب با اهداف چشم انداز. ایجاد اشتغال مولد و کاهش نرخ بیکاری.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۱۰۳((ماده ۵۰ برنامه سوم) اشتغال در مناطق کمتر توسعه یافته)، ماده ۳۹، ماده ۱۰۳((ماده ۴۸ برنامه سوم) جمع آوری افراد خارجی فاقد پروانه...) و ماده ۳۸-الف، ماده ۳۹، ماده ۴۰ بند ب و ماده ۴۱(بهبود فضای کسب و کار).

بند شماره سی و پنج سیاست کلی

- فراهم نمودن زمینه‌های لازم برای تحقق رقابت‌پذیری کالاها و خدمات کشور در سطح بازارهای داخلی و خارجی و ایجاد سازوکارهای مناسب برای رفع موانع توسعه صادرات غیرنفتی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۲۲(سیاست گذاری لازم (تولیدات صنعت خودروسازی))، ماده ۳۳(نوسازی و روان سازی تجارت و افزایش سهم کشور در تجارت بین المللی و ...) و ماده ۳۶((ماده ۱۱۴ برنامه سوم و ۱۱۷ برنامه سوم) صدور کلیه کالاها و خدمات ...).

بند شماره سی و شش سیاست کلی

- تلاش برای دستیابی به اقتصادی متنوع و متکی بر منابع دانش و آگاهی، سرمایه انسانی و فناوری نوین.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۳۷(ایجاد فضا و بسترهای مناسب برای تقویت و تحکیم رقابت پذیری) و ماده ۴۰-جذب فن آوری های برتر ...)

بند شماره سی و هفت سیاست کلی

- ایجاد سازوکار مناسب برای رشد بهره‌وری عوامل تولید (انرژی، سرمایه، نیروی کار، آب و خاک...) پشتیبانی از کارآفرینی، نوآوری و استعدادهای فنی و پژوهشی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۳(به حداکثر رساندن بهره وری از منابع تجدید ناپذیر انرژی)، ماده ۵(تدوین اسناد ملی، بخش استانی، بویژه سهم ارتقاء بهره وری کل عوامل تولید)، ماده ۶(افزایش بازدهی و بهره وری شرکت های دولتی) و ماده ۳۷((بهره وری نیروی کار ۳/۵ درصد در برنامه) متوسط سالانه).

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی
 - با توجه به اینکه نرخ بهره وری در عوامل تولید در ابتدای برنامه یک درصد بوده است برنامه
 مشخصی جهت رشد بهره وری در برنامه وجود ندارد.

بند شماره سی و هشت سیاست کلی

- تأمین امنیت غذایی کشور با تکیه بر تولید از منابع داخلی و تاکید بر خودکفایی در تولید
 محصولات اساسی کشاورزی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۸ بندهای الف تا ی

بند شماره سی و نه سیاست کلی

- مهار تورم و افزایش قدرت خرید گروه های کم درآمد و محروم و مستضعف و کاهش فاصله بین
 دهک های بالا و پایین درآمدی جامعه و اجرای سیاست های مناسب جبرانی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۳(بند ۱) کمک مستقیم به اقشار آسیب پذیر)، ماده ۲۶(منطقی کردن قیمت ها... مغایر این
 سند است)) و ماده ۲۹(ماده ۱۳۲ برنامه سوم در مغایر با این بند قرار دارد).

بند شماره چهل سیاست کلی

- توجه به ارزش اقتصادی، امنیتی، سیاسی و زیست محیطی آب در استحصال، عرضه، نگهداری و
 مصرف آن. مهار آب هایی که از کشور خارج می شود و اولویت استفاده از منابع آب های مشترک.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۷(بندهای الف تا ک)، ماده ۲۰(ماده ۱۳۴ برنامه سوم) مشروط نمودن صدور مجوز بهره
 برداری از منابع آب سطحی و زیرزمینی و شبکه توزیع شهری برای مصارف واحدهای بزرگ...
 و ماده ۱۷-بند(د)(آب های مرزی).

بند شماره چهل و یک سیاست کلی

- حمایت از تأمین مسکن گروه های کم درآمد و نیازمند.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۳- بند(۲)(مقاوم سازی ساختمان ها، مسکن شهری و روستایی) و ماده ۹۹(خدمات رسانی
 به ایثارگران، بهبود وضعیت اشتغال، مسکن ارزان قیمت)

بند شماره چهل و دو سیاست کلی

- حرکت در جهت تبدیل درآمد نفت و گاز به دارایی‌های مولد به منظور پایدارسازی فرآیند توسعه و تخصیص و بهره‌برداری بهینه از منابع.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱ (تبدیل دارایی‌های حاصل از نفت به دیگر ذخایر و سرمایه‌گذاری...) و ماده ۳ بند (۵) بهینه‌سازی و ارتقاء فن‌آوری و وسایل و تجهیزات کارخانجات و سامانه‌های مصرف‌کننده انرژی

بند شماره چهل و سه سیاست کلی

- توسعه روستاها (ارتقا سطح درآمد و زندگی روستاییان و کشاورزان و رفع فقر، با تقویت زیرساخت‌های مناسب تولید و تنوع بخشی و گسترش فعالیت‌های مکمل به ویژه صنایع تبدیلی و کوچک و خدمات نوین، با تاکید بر اصلاح نظام قیمت‌گذاری محصولات).

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۱ (۳) درصد از سپرده قانونی بانکها به کشاورزی، دام پزشکی، دام پروری مسکن...، ماده ۱۹ (توسعه شاخص‌های توسعه روستایی و عشایری)، ماده ۲۰ (ماده ۱۰۸ پیگیری برنامه سوم توسعه)، ماده ۳۰ (هویت بخشی به سیمای شهر و روستا...) و ماده ۱۳۳ (نقشه تفکیکی طبقه روستاها...).

بند شماره چهل و چهار سیاست کلی

- هم‌افزایی و گسترش فعالیت‌های اقتصادی در زمینه‌هایی که دارای مزیت نسبی هستند از جمله صنعت، معدن، تجارت، مخابرات، حمل و نقل و گردشگری، به ویژه صنایع نفت، گاز و پتروشیمی و خدمات مهندسی پشتیبان آن، صنایع انرژی بر و زنجیره پایین دستی آنها، با اولویت سرمایه‌گذاری در ایجاد زیربنای و زیرساخت‌های مورد نیاز، و ساماندهی سواحل و جزایر ایرانی خلیج فارس در چارچوب سیاست‌های آمایش سرزمین.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۲۰ (تهیه سند ملی توسعه بخش‌های صنعت و معدن با توجه به مطالعات استراتژی توسعه ملی)، ماده ۲۲ - بند ب و ج، ماده ۲۳ (تایید بر مزیت نسبی و رقابتی...)، ماده ۲۴ و ماده ۳۴ (... بهره‌برداری پایدار از منابع شیلات)

بند شماره چهل و پنج سیاست کلی

- تثبیت فضای اطمینان بخش برای فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاران با اتکا به مزیت‌های نسبی و رقابتی و خلق مزیت‌های جدید و حمایت از مالکیت و کلیه حقوق ناشی از آن.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۱۳ (تنظیم مقررات ارزی کشور)، ماده ۱۴ (بیع متقابل و شرایط استفاده از آن و تعیین نرخ بازگشت سرمایه...)، ماده ۲۴ (در اجرای قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی) و ماده ۲۶ (منطقی کردن هزینه های برق، گاز،...).

بند شماره چهل و شش سیاست کلی

- ارتقاء بازار سرمایه ایران و اصلاح ساختار بانکی و بیمه ای کشور با تأکید بر کارایی، شفافیت، سلامت و بهره مندی از فناوری های نوین. ایجاد اعتماد و حمایت از سرمایه گذاران با حفظ مسئولیت پذیری آنان. تشویق رقابت و پیشگیری از وقوع بحران ها و مقابله با جرم های مالی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۱۲ (ماده ۵۶، ۶۷ و ۹۶ برنامه سوم توسعه...)، ماده ۱۶ (اصلاح ساختار شرکت های بیمه تجاری و واگذاری به بخش خصوصی و یا تعاونی)، ماده ۳۳ (نوسازی و روان سازی و روانی سازی تجارت)، ماده ۴۲ (ماده ۳۴ برنامه سوم مربوط به بیمه) و ماده ۱۰۳ (ماده ۴۲ برنامه سوم، بیمه).

بند شماره چهل و هفت سیاست کلی

- توانمندسازی بخش های خصوصی و تعاونی به عنوان محرک اصلی رشد اقتصادی و کاهش تصدی دولت همراه با حضور کارآمد آن در قلمرو امور حاکمیتی در چارچوب سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی که ابلاغ خواهد شد.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۶ (مقررات زدایی، واگذاری مدیریت و مالکیت، انحلال و ادغام شرکت ها)، ماده ۷ (واگذاری شرکت های دولتی و ساماندهی شرکت های دولتی)، ماده ۱۵ (گسترش و توسعه بورس)، ماده ۱۶ (واگذاری شرکت های بیمه تجاری) و ماده ۳۷-ج).

بند شماره چهل و هشت سیاست کلی

- ارتقاء ظرفیت و توانمندی های بخش تعاونی از طریق تسهیل فرآیند دستیابی به منابع، اطلاعات، فناوری، ارتباطات و توسعه پیوندهای فنی، اقتصادی و مالی آن.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۱۰۲ توسعه بخش تعاونی

بند شماره چهل و نه سیاست کلی

توجه و عنایت جدی بر مشارکت عامه مردم در فعالیتهای اقتصادی کشور و رعایت جهات زیر در امر واگذاری موسسات اقتصادی دولت به مردم:

- امر واگذاری در جهت تحقق اهداف برنامه باشد و خود هدف قرار نگیرد.
- در چارچوب قانون اساسی صورت پذیرد.
- موجب تهدید امنیت ملی و یا تزلزل حاکمیت ارزشهای اسلامی و انقلاب نگردد.
- به‌خداشه دار شدن حاکمیت نظام یا تضييع حق مردم و یا ایجاد انحصار نیانجامد.
- به مدیریت سالم و اداره درست کار توجه شود.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۲۵ و اگذاری ۱۰ درصد فعالیت های مربوط به اکتشاف، استخراج و ... و فعالیت های مربوط به تولید و توزیع برق به اشخاص حقیقی داخلی. ماده ۲۹- (مواد ۱۲۸، ۱۲۷، ۱۳۱ و ۱۳۱)
- شرایط ذکر شده عیناً در ماده ۹ (ماده ۱۰ تنفیذی برنامه سوم) تکرار شده است. مواد ۲ الی ۱۸ و ۲۰ الی ۲۷ شرایط و چگونگی قیمت گذاری و واگذاری را معین نموده است. ماده ۲۰- (ماده ۱۲۲ برنامه سوم) مجوز احداث پالایشگاه و واحدهای تولید و سایر محصولات وابسته به صنایع نفت)

بند شماره پنجاه سیاست کلی

- اهتمام به نظم و انضباط مالی و بودجه‌ای و تعادل بین منابع و مصارف دولت.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۲ (برقراری انضباط مالی و بودجه ای داخلی در طی سال های برنامه)، ماده ۱ (حساب ذخیره ارزی حاصل از عواید نفت) و ماده ۸ (وجوه حاصل از فروش سهام شرکت های دولتی ماده ۱۵۶ و قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت).

بند شماره پنجاه و یک سیاست کلی

- تلاش برای قطع اتکای هزینه‌های جاری به نفت و تأمین آن از محل درآمدهای مالیاتی و اختصاص عواید نفت برای توسعه سرمایه‌گذاری براساس کارآیی و بازدهی.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

- ماده ۲- الف) افزایش سهم اعتبارات هزینه ای از محل درآمدهای غیرنفتی) و ماده ۱۴- بند الف) (بیع متقابل جهت سرمایه گذاری و ... بهینه سازی تاسیسات نفتی ... بهینه سازی مصرف سوخت).

بند شماره پنجاه و دو سیاست کلی

- تنظیم سیاست‌های پولی، مالی و ارزی با هدف دستیابی به ثبات اقتصادی و مهار نوسانات.

ملاحظه: شاخص‌های کمی و نحوه انطباق محتوای برنامه‌ها و بودجه‌های سالانه متناسب با سیاست‌های کلی برنامه چهارم تهیه و ارائه شود.

مواد متناظر در قانون برنامه چهارم

ماده ۱۰- سهمیه بندی تسهیلات بانکی و الویت مربوط به بخش ها و مناطق و ...

نتیجه گیری

سیاست های کلی امور اقتصادی (۱۸ بند) برنامه های اجرایی در قانون برنامه چهارم برای آنها لحاظ شده است. مواد برنامه تا حدود زیادی تامین کننده سیاست های کلی می باشند. اما ایراد اساسی در خواستگاه فرهنگی و فکری مواد برنامه با خواستگاه فکری و فرهنگی سیاست های کلی است که در عمل زاویه زیادی با سیاست های کلی ایجاد نموده و خواهد نمود.

نسبت سیاست های کلی برنامه پنجم با قانون برنامه پنجم

سیاست های کلی برنامه پنجم دارای ۴۵ بند و چهار فصل (۱- امور فرهنگی ۲- امور اجتماعی ۳- امور اقتصادی و ۴- امور سیاسی، دفاعی و امنیتی) است.

۱) امور فرهنگی و قانون برنامه پنجم^۱

بند شماره یک سیاست کلی

- تکمیل و اجرای طرح مهندسی فرهنگی کشور و تهیه پیوست فرهنگی برای طرح های مهم.

مواد متناظر در قانون برنامه پنجم

- ماده ۲، نقشه مهندسی کشور و پیوست فرهنگی...

بند شماره دو سیاست کلی

- زنده و نمایان نگه داشتن اندیشه دینی و سیاسی حضرت امام خمینی (ره) و برجسته کردن نقش آن به عنوان یک معیار اساسی در تمام سیاست گذاری ها و برنامه ریزی ها.

مواد متناظر در قانون برنامه پنجم

- ماده ۶، الف، نشان ملی حضرت امام خمینی (ره)

بند شماره سه سیاست کلی

- تقویت قانونگرایی، انضباط اجتماعی، وجدان کاری، خودباوری، روحیه کار جمعی، ابتکار، درستکاری، قناعت، پرهیز از اسراف و اهتمام به ارتقاء کیفیت در تولید.

مواد متناظر در قانون برنامه پنجم

- ماده ۳، تسهیلات بانکی به منظور تعمیق ارزشها...

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- ماده ۳، متناظر با سیاست کلی نیست

بند شماره چهار سیاست کلی

- مقابله با جریانات انحرافی در حوزه دین و زدودن خرافات و موهومات.

مواد متناظر در قانون برنامه پنجم

- ماده و یا موادی در برنامه متناظر با سیاست کلی وجود ندارد

۱- قانون برنامه مطابق آخرین سند منتشر شده توسط سایت دولت، دارای ۹ فصل، ۲۳۵ ماده و ۱۹۲ تبصره می باشد.

آسیب شناسی تبدیل سیاست کلی به برنامه

بند شماره پنج سیاست کلی

- استفاده بهینه از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی برای تحقق اهداف فرهنگی نظام.

مواد متناظر در قانون برنامه پنجم

- ماده ۱۱، ساماندهی فضای رسانه ای کشور....

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- ماده ۱۱، فقط اشاره به یکی از ابزارهای فرهنگی دارد و سایر ابزارها و سیاست ها را در بر نمی گیرد.

بند شماره شش سیاست کلی

- ایجاد درک مشترک از چشم انداز بیست ساله و تقویت باور و عزم ملی برای تحقق آن.

- امور علمی و فناوری

مواد متناظر در قانون برنامه پنجم

- ماده و یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد

بند شماره هفت سیاست کلی

تحول در نظام آموزش عالی و پژوهش در موارد زیر:

۱-۷- افزایش بودجه تحقیق و پژوهش به ۳ درصد تولید ناخالص داخلی تا پایان برنامه پنجم

و افزایش ورود دانش آموختگان دوره کارشناسی به دوره‌های تحصیلات تکمیلی به ۲۰ درصد.

۲-۷- دستیابی به جایگاه دوم علمی و فناوری در منطقه و تثبیت آن در برنامه پنجم.

۳-۷- ارتباط مؤثر بین دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی با صنعت و بخش‌های مربوط جامعه.

۴-۷- توانمندسازی بخش غیردولتی برای مشارکت در تولید علم و فناوری.

۵-۷- دستیابی به فناوری‌های پیشرفته مورد نیاز.

مواد متناظر در قانون برنامه پنجم

- در رابطه با بند ۱-۷- ماده ۱۹ب، تمهیدات لازم برای ورود به دوره های تحصیلات تکمیلی و

بند ه افزایش سهم تحقیق و پژوهش در تولید ناخالص داخلی

- در رابطه با بند ۲-۷/ ماده ۱۹الف، بازنگری آیین نامه های ارتقاء هیات علمی بند ب- شاخص

استاد به دانشجو بند ه- تجهیزات و افزایش سهم تحقیق و پژوهش به ۳ درصد

- در رابطه با بند ۴-۷/ ماده ۲۱- حمایت از خلاقیت ...

- در رابطه با بند ۵-۷/ ماده ۲۰ حمایت از پژوهش های تقاضا محور

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- در رابطه با بند ۳-۷/ ماده و یا موادی متناظر با سیاست وجود ندارد.

بند شماره هشت سیاست کلی

- تحول در نظام آموزش و پرورش با هدف ارتقاء کیفی آن بر اساس نیازها و اولویت های کشور در سه حوزه دانش، مهارت و تربیت و نیز افزایش سلامت روحی و جسمی دانش آموزان.

مواد متناظر در قانون برنامه پنجم

- ماده ۱۸ و ۲۳- تحول بنیادین در نظام آموزشی کشور

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- هدف سیاست تحول در آموزش و پرورش بوده است اما ماده برنامه بسیار کلی تر و نظام آموزشی کشور را هدف قرار داده است.

بند شماره نه سیاست کلی

- تحول و ارتقاء علوم انسانی با: تقویت جایگاه و منزلت این علوم، جذب افراد مستعد و با انگیزه، اصلاح و بازنگری در متون و برنامه ها و روش های آموزشی، ارتقاء کمی و کیفی مراکز و فعالیت های پژوهشی و ترویج نظریه پردازی، نقد و آزاداندیشی.

مواد متناظر در قانون برنامه پنجم

- ماده ۱۸- تحول بنیادین در نظام آموزش کشور

بند شماره ده سیاست کلی

- گسترش حمایت های هدفمند مادی و معنوی از نخبگان و نوآوران علمی و فناوری از طریق: ارتقاء منزلت اجتماعی، ارتقاء سطح علمی و مهارتی، رفع دغدغه خطرپذیری مالی در مراحل پژوهشی و آزمایشی نوآوری ها، کمک به تجاری سازی دستاوردهای آنان.

مواد متناظر در قانون برنامه پنجم

- ماده ۲۰ و ۲۲- حمایت هدفمند مادی و معنوی از نخبگان... و همینطور مواد ۸.۹ و ۲۱ در این رابطه اشاراتی دارند.

بند شماره یازده سیاست کلی

- تکمیل و اجرای نقشه جامع علمی کشور.

مواد متناظر در قانون برنامه پنجم

- ماده و یا مواد متناظر با سیاست وجود ندارد

نتیجه گیری

از مجموع یازده بند سیاست کلی مربوط به امور فرهنگی سه بند از سیاست‌ها (۴، ۶ و ۱۱) فاقد هر گونه ماده و یا مواد اجرایی در برنامه می‌باشند. دو بند ۳ و ۵ هر چند در مواد برنامه اشاره شده است اما با اهداف سیاست‌های کلی سنخیت نداشته و برنامه اجرایی برای تحقق سیاست‌ها به حساب نمی‌آیند. در بند ۸ سیاست‌ها، اهداف و برنامه‌های مواد بسیار فراتر و کلی‌تر از سیاست کلی است. از مجموع ۱۱ بند سیاست کلی در امور فرهنگی پنج بند دارای ماده یا مواد متناظر با سیاست‌ها هستند. اگر چه در بند ۳ و ۷، فاقد هر گونه ماده برنامه‌ای است. لذا در مجموع مواد برنامه نمی‌تواند تحقق بخش اهداف سیاست‌های کلی در امور فرهنگی باشد. مگر این که بازنگری در این مواد صورت گیرد.

۲) امور اجتماعی**بند شماره دوازده سیاست کلی**

- تقویت نهاد خانواده و جایگاه زن در آن و در صحنه‌های اجتماعی و استیفای حقوق شرعی و قانونی بانوان در همه عرصه‌ها و توجه ویژه به نقش سازنده آنان.

مواد متناظر در برنامه پنجم

ماده ۴۶- منزلت و کرامت انسانی زنان خانه دار...

میزان انطباق مواد قانون با سیاست های کلی

- ماده ۴۶ نمی تواند تامین کننده اهداف سیاست مورد نظر باشد.

بند شماره سیزده سیاست کلی

- تقویت هویت ملی جوانان متناسب با آرمان های انقلاب اسلامی، فراهم کردن محیط رشد فکری و علمی و تلاش در جهت رفع دغدغه‌های شغلی، ازدواج، مسکن و آسیب های اجتماعی آنان، توجه به مقتضیات دوره جوانی و نیازها و توانایی های آنان.

مواد متناظر در برنامه پنجم

ماده ۴۵- ساماندهی امور جوانان و ماده ۴۷- ازدواج جوانان.

میزان انطباق مواد برنامه با سیاست های کلی

- مواد مورد نظر در جهت تحقق اهداف سیاست های کلی قرار نمی گیرد.

بند شماره چهارده سیاست کلی

- اصلاح نظام اداری و قضایی در جهت: افزایش تحرک و کارآیی، بهبود خدمت رسانی به مردم، تأمین کرامت و معیشت کارکنان، به کارگیری مدیران و قضات لایق و امین و تأمین شغلی آنان، حذف یا ادغام مدیریتهای موازی، تأکید بر تمرکز زدایی در حوزه‌های اداری و اجرایی، پیشگیری از فساد اداری و مبارزه با آن و تنظیم قوانین مورد نیاز.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- نظام اداری مواد ۵۲ تا ۶۵

میزان انطباق مواد برنامه با سیاست های کلی

- مواد مورد اشاره در برنامه نمی تواند همه اهداف سیاست کلی و مولفه های آن را تامین نماید بلکه فقط بخش جزئی از این سیاست را پوشش می دهد.

آسیب شناسی تبدیل سیاست کلی به برنامه

بند شماره پانزده سیاست کلی

- هویت بخشی به سیمای شهر و روستا، باز آفرینی و روزآمد سازی معماری ایرانی- اسلامی، رعایت معیارهای پیشرفته برای ایمنی بناها و استحکام ساخت و سازها.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده ۱۵۱- الگوی معماری و شهرسازی...

بند شماره شانزده سیاست کلی

- تقویت و کارآمد کردن نظام بازرسی و نظارت، اصلاح قوانین و مقررات در جهت رفع تداخل میان وظایف نهادهای نظارتی و بازرسی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده و یا مواد متناظر با سیاست وجود ندارد

بند شماره هفده سیاست کلی

- اولویت دادن به اینارگران انقلاب اسلامی در عرضه منابع مالی و فرصت ها و امکانات و مسؤولیت های دولتی در صحنه های مختلف فرهنگی و اقتصادی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده ۴۸- حفظ کرامت اینارگران...

میزان انطباق مواد برنامه با سیاست های کلی

- تکرار سیاست کلی بدون برنامه اجرایی است

بند شماره هیجده سیاست کلی

- اهتمام به توسعه ورزش و حمایت از گسترش فعالیت های گردشگری با تأکید بر سفرهای زیارتی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده ۱۳ و ۱۴ در رابطه با گردشگری و مواد ۱۵ تا ۱۷ در رابطه با ورزش می باشد

بند شماره نوزده سیاست کلی

- تأکید بر رویکرد انسان سالم و سلامت همه جانبه با توجه به:

۱-۱۹- یکپارچگی در سیاستگذاری، برنامه ریزی، ارزشیابی، نظارت و تخصیص منابع عمومی.

۲-۱۹- ارتقاء شاخص های سلامت هوا، امنیت غذا، محیط و بهداشت جسمی و روحی.

۳-۱۹- کاهش مخاطرات و آلودگی های تهدید کننده سلامت.

۴- ۱۹- اصلاح الگوی تغذیه جامعه با بهبود ترکیب و سلامت مواد غذایی.
 ۵- ۱۹- توسعه کمی و کیفی بیمه‌های سلامت و کاهش سهم مردم از هزینه‌های سلامت به ۳۰ درصد تا پایان برنامه پنجم.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- در رابطه با بند ۱-۱۹- ماده ۳۶- حفظ یکپارچگی در سیاستگذاری بخش سلامت ...
- در رابطه با بند ۲-۱۹- ماده ۳۸ب، فهرست فرآورده های غذایی سالم و ماده ۱۷۲ کاهش عوامل آلوده کننده و ماده ۱۷۳ پسماندهای شهری
- در رابطه با بند ۳-۱۹- ماده ۴۱ مقابله با بیماری ها و ماده ۱۷۲ و ۱۷۳
- در رابطه با بند ۱-۱۹- ماده ۳۸ب و ماده ۴۱ الف در رابطه با بند ۵-۱۹- ماده ۴۲ توسعه کمی و کیفی بیمه سلامت

بند شماره بیست سیاست کلی

ارتقاء امنیت اجتماعی

- ۱- ۲۰- مبارزه همه جانبه با مواد مخدر و روانگردان و اهتمام به اجرای سیاست های کلی مبارزه با مواد مخدر.
- ۲- ۲۰- سامان بخشی مناطق حاشیه‌نشین و پیشگیری و کنترل ناهنجاری‌های عمومی ناشی از آن.
- ۳- ۲۰- استفاده از ابزارهای فرهنگی، آموزشی و رسانه‌ها برای پیشگیری و مقابله با ناهنجاری‌های فرهنگی و اجتماعی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- در رابطه با بند ۱-۲۰- ماده ۱۸۵ عین سیاست بدون برنامه اجرایی در لایحه تکرار شده است

میزان انطباق مواد برنامه با سیاست های کلی

- در رابطه با بند ۲-۲۰- ماده یا موادی متناظر با سیاست وجود ندارد.
- در رابطه با بند ۳-۲۰- ماده یا موادی متناظر با سیاست وجود ندارد.

نتیجه گیری

امور اجتماعی ۹ بند سیاست یعنی از سیاست ۱۲ تا ۲۰ را شامل می شود. از مجموع ۹ بند سیاست، سه بند (۱۶، ۱۷ و ۲۰) فاقد برنامه اجرایی در برنامه می باشد. اگر چه برای بندهایی ۱۲ و ۱۳ اشاره ای در مواد برنامه صورت گرفته است. اما مواد مورد اشاره نه متناسب با سیاست ها و نه تامین کننده اهداف سیاست ها است. بعبارت دیگر دو بند مورد نظر نیز فاقد ماده یا مواد برنامه ای در لایحه برنامه می باشند. مواد برنامه که متناظر بر بند ۱۴ سیاست ها است. همه مولفه ها و اهداف سیاست های کلی را در بر نمی گیرد و فقط بخش جزئی از این سیاست را تامین می نماید.

۳) امور اقتصادی

بند شماره بیست و یک سیاست کلی

الف) رشد مناسب اقتصادی با تأکید بر: تحقق رشد مستمر و پرشتاب اقتصادی به میزان حداقل ۸ درصد نرخ رشد سالیانه تولید ناخالص داخلی با:

۱- ۲۱- توسعه سرمایه گذاری از طریق کاهش شکاف پس انداز - سرمایه گذاری با حفظ نسبت پس انداز به تولید ناخالص داخلی حداقل در سطح ۴۰ درصد و جذب منابع و سرمایه های خارجی.

۲- ۲۱- ارتقاء سهم بهره‌وری در رشد اقتصادی به یک سوم در پایان برنامه.

۳- ۲۱- بهبود فضای کسب و کار کشور با تأکید بر ثبات محیط اقتصاد کلان، فراهم آوردن زیرساخت‌های ارتباطی، اطلاعاتی، حقوقی، علمی و فناوری مورد نیاز، کاهش خطرپذیری‌های کلان اقتصادی، ارائه مستمر آمار و اطلاعات به صورت شفاف و منظم به جامعه.

۴- ۲۱- تقویت و توسعه نظام استاندارد ملی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- در رابطه با بند ۳=۲۱/ ماده ۶۶ فهرست مقررات و سیاستهای تشویقی ... و ماده ۶۹ بهره‌وری کلیه عوامل تولید
- در رابطه با بند ۴-۲۱/ ماده ۱۴۲ رعایت ضوابط و مقررات استاندارد ملی...

میزان انطباق مواد برنامه با سیاست های کلی

- در رابطه با بندهای ۱-۲۱ و ۲-۲۱ ماده یا مواد متناظر با سیاست وجود ندارد.

بند شماره بیست و دو سیاست کلی

- تغییر نگاه به نفت و گاز و درآمدهای حاصل از آن، از منبع تأمین بودجه عمومی به «منابع و سرمایه‌های زاینده اقتصادی» و ایجاد صندوق توسعه ملی با تصویب اساسنامه آن در مجلس شورای اسلامی در سال اول برنامه پنجم و برنامه ریزی برای استفاده از مزیت نسبی نفت و گاز در زنجیره صنعتی و خدماتی و پایین دستی وابسته بدان با رعایت:

۱- ۲۲- واریز سالانه حداقل ۲۰ درصد از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی به صندوق توسعه ملی.

۲- ۲۲- ارائه تسهیلات از منابع صندوق توسعه ملی به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی با هدف تولید و توسعه سرمایه گذاری در داخل و خارج کشور با در نظر گرفتن شرایط رقابتی و بازدهی مناسب اقتصادی.

۳- ۲۲- قطع وابستگی هزینه‌های جاری دولت به درآمدهای نفت و گاز تا پایان برنامه.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده ۷۶- صندوق توسعه ملی...

- در رابطه با ۳-۲۲/ ماده ۱۱۰ افزایش نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی، افزایش درآمدهای عمومی و عدم افزایش هزینه های دولت ...

میزان انطباق مواد برنامه با سیاست های کلی

- در رابطه با بندهای ۱-۲۲ و ۲-۲۲/ در ماده ۷۶ بندهای د و ه عین سیاست کلی بدون برنامه اجرایی تکرار شده است

بند شماره بیست و سه سیاست کلی

- اصلاح ساختار نظام بانکی با اجرای کامل و روزآمد قانون بانکداری بدون ربا و نهادینه کردن نظام های قرض الحسنه، تأمین اعتبارات خرد و اعتبارات لازم برای سرمایه گذاری های بزرگ.

مواد متناظر در برنامه پنجم

ماده ۷۷- قرض الحسنه ...

ماده ۷۸- مدیریت بازار پول ...

ماده ۷۹- توسعه فعالیت های نظام بانکی ...

ماده ۸۸- نظام بیمه و تضمین اصل سپرده...

بند شماره بیست و چهار سیاست کلی

- ارتقاء کمی و کیفی بازارهای مالی (سرمایه، پول و بیمه) با تأکید بر کارایی، شفافیت و سلامت.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده ۷۸ و ۸۲ و ۸۳ و ۸۸ و ۹۰ و ۹۲

بند شماره بیست و پنج سیاست کلی

- تحقق سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و الزامات مربوط به هر یک از بندها با تأکید بر:

۱-۲۵- حمایت از شکل گیری بازارهای رقابتی.

۲-۲۵- ایجاد ساختارهای مناسب برای ایفای وظایف حاکمیتی (سیاست گذاری، هدایت و نظارت).

۳-۲۵- تنظیم سیاست های تشویقی در جهت تبدیل فعالیت های غیرمتشکل (نهاد خانوار) به فعالیت های واحدهای حقوقی.

۴-۲۵- ایجاد بازار رقابتی برای ارائه خدمات بیمه درمانی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده ۶۹- رقابتی نمودن اقتصاد ارتقاء سطح بهره وری...

- ماده ۷۰ و ۷۱- مشاغل نو ...

- و ماده ۹۴

میزان انطباق مواد برنامه با سیاست های کلی
 - برای بندهای ۱-۲۵ و ۲-۲۵ و ۳-۲۵ و ۴-۲۵ ماده و یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد

بند شماره بیست و شش سیاست کلی

- توجه به ارزش اقتصادی، امنیتی، سیاسی و زیست محیطی آب با تسریع در استحصال، عرضه، نگهداری و مصرف آن و مهار آبهایی که از کشور خارج می شود با اولویت استفاده از منابع آبهای مشترک.

مواد متناظر در برنامه پنجم
 - ماده و یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد

بند شماره بیست و هفت سیاست کلی

- سرمایه گذاری در استحصال و استخراج گاز و نفت و معادن مشترک با کشورهای همسایه با رعایت سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی.

میزان انطباق مواد برنامه با سیاست های کلی
 - هر چند ماده ۱۰۵ در رابطه با مدیریت مناطق آزاد و ماده ۱۰۶ بیمه های بازرگانی اشاره ای به این سیاست دارد اما ماده و یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد

بند شماره بیست و هشت سیاست کلی

- حفظ ذخایر راهبردی ارزی به مقداری که اطمینان از تأمین نیازهای اساسی کشور در مدت معین (براساس مصوبه شورای عالی امنیت ملی) حاصل گردد.

میزان انطباق مواد برنامه با سیاست های کلی
 - ماده و یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد

بند شماره بیست و نه سیاست کلی

- تأکید بر راهبرد توسعه صادرات به ویژه در بخش خدمات با فناوری بالا به نحوی که کسری تراز بازرگانی بدون نفت کاهش یافته و توازن در تجارت خدمات ایجاد گردد.

مواد متناظر در برنامه پنجم
 - ماده ۹۷ الف - ارتقاء مشارکت بنگاه ها ...

بند شماره سی سیاست کلی

- گسترش همه جانبه همکاری با کشورهای منطقه جنوب غربی آسیا در تجارت، سرمایه‌گذاری و فناوری.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده ۱۸۶- بند ذ عین سیاست بدون ارائه برنامه تکرار شده است

بند شماره سی و یک سیاست کلی

- ارتقاء و هماهنگی میان اهداف توسعه‌ای: آموزش، بهداشت و اشتغال به طوری که در پایان برنامه پنجم، شاخص توسعه انسانی به سطح کشورهای با توسعه انسانی بالا برسد.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده ۲۹- تکرار سیاست کلی است بدون داشتن برنامه اجرایی

بند شماره سی و دو سیاست کلی

- تبدیل نظام بودجه ریزی کشور به بودجه ریزی عملیاتی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده ۱۹۵- بودجه ریزی عملیاتی از سال سوم برنامه

بند شماره سی و سه سیاست کلی

- برقراری ارتباط کمی و کیفی میان برنامه پنج‌ساله و بودجه‌های سالیانه با سند چشم‌انداز با رعایت شفافیت و قابلیت نظارت.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد

بند شماره سی و چهار سیاست کلی

- (ب) گسترش عدالت اجتماعی با:

- تنظیم همه فعالیت‌های مربوط به رشد و توسعه اقتصادی بر پایه عدالت اجتماعی و کاهش فاصله میان درآمدهای طبقات و رفع محرومیت از قشرهای کم درآمد با تأکید بر موارد زیر:

۱-۳۴- جبران نابرابری‌های غیرموجه درآمدی از طریق سیاستهای مالیاتی، اعطای یارانه‌های هدفمند و ساز و کارهای بیمه‌ای.

۲-۳۴- تکمیل بانک اطلاعات مربوط به اقشار دو دهک پایین درآمدی و به هنگام کردن مداوم آن.

- ۳-۳۴- هدفمند کردن یارانه‌های آشکار و اجرای تدریجی هدفمند کردن یارانه‌های غیرآشکار.
- ۴-۳۴- تأمین بر خورداری آحاد جامعه از اطلاعات اقتصادی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده ۴۳- هدفمند کردن یارانه ها...

میزان انطباق مواد برنامه با سیاست های کلی

- برای بندهای ۱-۴۳/۲-۴۳/۴-۴۳ ماده و یا مواد متناظر با سیاست وجود ندارد

بند شماره سی و پنج سیاست کلی

- اقدامات لازم برای جبران عقب ماندگی‌های حاصل از دوران‌های تاریخی گذشته با تأکید بر:
 - ۱-۳۵- ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان و کشاورزان با تهیه طرح‌های توسعه روستایی، گسترش کشاورزی صنعتی، صنایع روستایی و خدمات نوین و اصلاح نظام قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی.
 - ۲-۳۵- گسترش فعالیت‌های اقتصادی در مناطق مرزی و سواحل جنوبی و جزایر با استفاده از ظرفیت‌های بازرگانی خارجی کشور.
 - ۳-۳۵- کاهش فاصله دو دهک بالا و پایین درآمدی جامعه به طوری که ضریب جینی به حداکثر ۰/۳۵ در پایان برنامه برسد.
 - ۴-۳۵- انجام اقدامات ضروری برای رساندن نرخ بیکاری در کشور به ۷ درصد.
 - ۵-۳۵- تأمین بیمه فراگیر و کارآمد و گسترش کمی و کیفی نظام تأمین اجتماعی و خدمات بیمه درمانی.
 - ۶-۳۵- توسعه نظام‌های پیشگیری از آسیب‌های فردی و اجتماعی.
 - ۷-۳۵- حمایت از اقشار محروم و زنان سرپرست خانوار.
 - ۸-۳۵- توسعه بخش تعاون با هدف توانمندسازی اقشار متوسط و کم‌درآمد جامعه به نحوی که تا پایان برنامه پنجم سهم تعاون به ۲۵ درصد برسد.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- در رابطه با بند ۱-۳۵/ ماده ۱۳۰ ارتقاء راندمان آبیاری ...
- ماده ۱۳۲- تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی
- ماده ۱۳۳- ارتقاء بهره وری ...
- ماده ۱۷۴- بهبود وضعیت روستاها...
- در رابطه با بند ۵-۳۵/ ماده ۳۱ نظام تأمین اجتماعی چند لایه ...
- در رابطه با بند ۷-۳۵- ماده ۴۴ الف و ج توانمندسازی گروه‌های نیازمند به ویژه زنان سرپرست خانوار...
- در رابطه با ۸-۳۵- ماده ۱۱۶ ارتقاء سهم تعاون به ۲۵ درصد ...

میزان انطباق مواد برنامه با سیاست های کلی
- برای بندهای ۲-۳/۳۵-۴/۳۵-۶/۳۵ ماده و یا مواد متناظر با سیاست وجود ندارد.

نتیجه گیری

امور اقتصادی ۱۵ بند سیاست را شامل می شود. از مجموع ۱۵ بند سیاست، دو بند (۲۶ و ۳۳) فاقد هر گونه برنامه اجرایی در لایحه برنامه است. از ۴ بند سیاست ۲۱، دو بند (۱ و ۲) و از ۴ بند سیاست ۲ چهار بند (۱، ۲، ۳ و ۴) و از سه بند سیاست ۳۴ چهار بند (۱، ۲ و ۴) ماده یا مواد متناظر سیاست ها در لایحه برنامه وجود ندارد. و سیاست های (۳۰، ۳۱، و بندهای ۱ و ۲ سیاست ۲۲ بدون برنامه اجرایی در لایحه برنامه تکرار شده است. لذا در مجموع ۸ بند از پانزده بند فاقد برنامه اجرایی در لایحه برنامه باشند. این نسبت از مواد برنامه در انطباق با سیاست های کلی نمی تواند تامین کننده اهداف سیاست های کلی برنامه باشد. مگر اینکه تجدید نظر اساسی در لایحه برنامه صورت پذیرد.

۴) امور سیاسی، دفاعی و امنیتی**بند شماره سی و شش سیاست کلی**

- تقویت حضور و مشارکت مردم در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده و یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد

بند شماره سی و هفت سیاست کلی

- جهت دهی جریان‌ات سیاسی به پایبندی به ارزش‌های اسلامی - انقلابی، دفاع از منافع ملی، دشمن‌ستیزی، قانون‌پذیری و اصول اخلاقی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده و یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد

بند شماره سی و هشت سیاست کلی

۳۸- حمایت از آزادی‌های مشروع و صیانت از حقوق اساسی ملت.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده و یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد

بند شماره سی و نه سیاست کلی

- اعتلای شأن، موقعیت، اقتدار و نقش جمهوری اسلامی ایران در منطقه و نظام بین‌الملل به‌منظور تحکیم امنیت ملی و پیشبرد منافع ملی با تأکید بر:

۱- ۳۹- تقویت همکاری‌های دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی با اولویت کشورهای همسایه.

۲- ۳۹- تقویت روابط سازنده با کشورهای غیرمتخاصم.

۳- ۳۹- بهره‌گیری از روابط برای افزایش توان ملی.

۴- ۳۹- مقابله با افزون‌خواهی و اقدام متجاوزانه در روابط خارجی.

۵- ۳۹- تلاش برای رهایی منطقه از حضور نظامی بیگانگان.

۶- ۳۹- حمایت از مسلمانان و ملت‌های مظلوم و مستضعف بویژه ملت فلسطین.

۷- ۳۹- تلاش برای همگرایی بیشتر میان کشورهای اسلامی.

۸- ۳۹- تلاش برای اصلاح ساختار سازمان ملل.

۹- ۳۹- سازماندهی تلاش مشترک برای ایجاد مناسبات و نظامات جدید اقتصادی، سیاسی و

فرهنگی منطقه‌ای و جهانی با هدف تأمین عدالت، صلح و امنیت جهانی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

ماده ۱۸۶- بندهای سیاست کلی بدون برنامه اجرایی تکرار شده است

بند شماره چهل سیاست کلی

- حضور فعال و هدفمند در سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و تلاش برای ایجاد تحول در رویه‌های موجود بر اساس ارزش‌های اسلامی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده و یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد

بند شماره چهل و یک سیاست کلی

- ارتقاء نقش مدیریتی ایران در توزیع و ترانزیت انرژی، افزایش فرصت‌های صادراتی، جذب سرمایه و فناوری‌های پیشرفته و کمک به استقرار نظام پولی، بانکی و بیمه‌ای مستقل با کمک کشورهای منطقه‌ای و اسلامی و دوست با هدف کاهش وابستگی به سیستم پولی نظام سلطه.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده و یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد

بند شماره چهل و دو سیاست کلی

- تقویت تعامل فرهنگی، حقوقی، سیاسی و اقتصادی با جهان بویژه حوزه تمدن اسلامی-ایرانی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده و یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد

بند شماره چهل و سه سیاست کلی

- تقویت هویت اسلامی و ایرانی ایرانیان خارج از کشور، کمک به ترویج خط و زبان فارسی در میان آنان، حمایت از حقوق آنان و تسهیل مشارکت آنان در توسعه ملی.

مواد متناظر در برنامه پنجم

ماده ۳- گسترش سامانه‌های مبتنی بر خط و زبان فارسی

ماده ۴- تبیین اسلام ناب محمدی(ص)....

بند شماره چهل و چهار سیاست کلی

- تحکیم و ارتقاء امنیت پایدار، فراگیر و تضمین‌کننده اهداف و منافع ملی با تأکید بر:

۱- ۴۴- تقویت نقش مردم و اطلاعات مردمی در پیشگیری از تحرکات ضد امنیتی.

۲- ۴۴- تقویت و تعامل مؤثر دستگاه‌های اطلاعاتی، انتظامی و قضایی و هماهنگی بین آنها برای تأمین اشراف اطلاعاتی و مقابله با هر نوع اخلال در امنیت عمومی، اقتصادی و اجتماعی و مقابله با تهدیدهای نرم.

۳- ۴۴- ایجاد سامانه یکپارچه نرم‌افزاری اطلاعاتی، ارتقاء سطح حفاظت از اطلاعات رایانه‌ای، توسعه علوم و فناوری‌های مرتبط با حفظ امنیت سامانه‌های اطلاعاتی و ارتباطی به منظور صیانت از فضای تبادل اطلاعات، تقویت فنی برای مقابله با تخلفات در فضاهای رایانه‌ای و صیانت از حریم فردی و عمومی.

۴- ۴۴- تقویت زیر ساخت‌های انسجام و همبستگی ملی برای پیشگیری و مقابله با عوامل بروز گسست‌های هویتی، اجتماعی، فرهنگی و اعتقادی

مواد متناظر در برنامه پنجم

- در رابطه با بند ۲-۴۴ / ماده ۱۸۳ ارتقاء کمی و کیفی زیرساخت‌های اطلاعاتی

میزان انطباق مواد برنامه با سیاست‌های کلی

- در رابطه با بندهای ۱-۴۴ / ۳-۴۴ / ۴-۴۴ ماده و یا مواد متناظر با سیاست در برنامه وجود ندارد.

بند شماره چهل و پنج سیاست کلی

- ارتقاء توانمندی‌های دفاعی و قدرت بازدارندگی به منظور دفاع از حاکمیت، تمامیت ارضی، منافع و امنیت ملی و مقابله مؤثر با تهدیدهای خارجی و ایجاد توازن منطقه‌ای با تأکید بر:

۱- ۴۵- کسب دانش و فناوری‌های نو و نرم‌افزارهای پیشرفته دفاعی و نوسازی و بازسازی صنایع دفاعی، افزایش ضریب خودکفایی با توسعه تحقیقات و بهره‌مندی از همه ظرفیت‌های صنعتی کشور.

۲- ۴۵- اهتمام به حضور نیروهای مردمی در امنیت و دفاع از کشور و انقلاب با تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفان.

۳- ۴۵- گسترش پدافند غیرعامل.

۴- ۴۵- امنیت پایدار مناطق مرزی و کنترل مؤثر مرزها.

مواد متناظر در برنامه پنجم

- ماده ۱۷۷- دانش و فن آوری‌های نو و ...

- ماده ۱۸۵- توسعه توان علمی و فن آوری...

- در رابطه با بند ۴- ۴۵ ماده ۱۸۰ تأمین امنیت پایدار مرزی و ماده ۱۸۷،

- در رابطه با بند ۲- ۴۵، ماده ۸۴ تقویت کمی و کیفی بسیج...

- در رابطه با بند ۳- ۴۵، ماده ۱۸۶ پدافند غیرعامل

نتیجه گیری

امور سیاسی، دفاعی و امنیتی ۱۰ بند سیاست را شامل می شود. از مجموع ده بند سیاست ۶ بند (۳۶، ۳۷، ۳۸، ۴۰، ۴۱، ۴۲) فاقد هر گونه ماده یا مواد و برنامه اجرایی در لایحه برنامه می باشند. بعلاوه بندهای سیاست ۳۹ بدون برنامه اجرایی یا عیناً و یا بصورت کلی تر از سیاست ها تکرار شده است و سیاست ۴۴ بندهای ۱، ۳ و ۴ آن فاقد برنامه اجرایی در لایحه برنامه می باشند. بعلاوه مواد برنامه که اشاره به سیاست ۴۳ دارند، تامین کننده اهداف سیاست نیستند. در مجموع بدون بازنگری اساسی، مواد برنامه ای در رابطه با سیاست های کلی مربوط به امور سیاسی، دفاعی و امنیتی تامین کننده اهداف سیاست نمی باشند.

عوامل موثر در عدم تبدیل سیاست ها به برنامه

صرفنظر از میزان موفقیت قانون برنامه در اجرا و عمل که بررسی جداگانه ای را می طلبد، در سیاست های کلی و برنامه سه حالت متصور است.

۱- سیاست های کلی که ابلاغ شده است و ماده اجرایی در برنامه به صورت متناظر ندارد.

۲- سیاست های کلی برنامه متناظر دارد.

۳- مواد برنامه ای که وجود دارد و ناظر بر هیچ یک از سیاست کلی است.

از مجموع ۵۲ بند سیاست کلی برنامه چهارم ۳۰ بند سیاست دارای مواد برنامه ای در قانون برنامه چهارم است. ۲۲ بند سیاست فاقد هرگونه برنامه اجرایی در برنامه چهارم است (۱۰ بند) و یا اینکه عین عبارت سیاست کلی بدون برنامه اجرایی در مواد برنامه تکرار شده است (بیشتر ۶ بند سیاست خارجی) و یا اینکه مورد برنامه ای که برای سیاست لحاظ شده است ارتباط و سنخیتی با سیاست کلی ندارد. حاصل یک بررسی بر اساس پاسخ های وصولی دستگاه های اجرایی که به صورت خود اظهاری انجام شده است بیانگر آن است که:

۱) از مجموع هفتصد و سی و شش (۷۳۶) تکلیف مقرر در قانون برنامه چهارم توسعه، تعداد دو بیست و پنجاه و نه (۲۵۹) مورد، تحقق هفتاد و پنج تا صد در صدی داشته که ۳۵ درصد از مجموع تکالیف را شامل می شود (اقدامات دستگاه های اجرایی که متضمن تحقق کامل اهداف و یا تحقق درصد قابل توجهی از اهداف پیش بینی شده است).

۲) تعداد یکصد و شانزده (۱۱۶) مورد، تحقق پنجاه تا هفتاد و پنج درصدی را در بر گرفته که شامل ۱۶ درصد از تکالیف می باشد (اقدامات دستگاه های اجرایی که متضمن فعالیت های لازم اما نه کافی، در جهت تحقق مفاد برنامه بوده، نظیر تصویب اولین آئین نامه ها و ... تأمین اعتبار، انجام برخی اقدامات اجرایی و تحقق بخشی از اهداف پیش بینی شده).

۳) یکصد و چهل و هفت (۱۴۷) مورد تحقق بیست و پنج تا پنجاه درصدی یعنی ۲۰ درصد از تکالیف مقرر در قانون برنامه چهارم توسعه را در برداشته (اقدامات دستگاه های اجرایی که متضمن فعالیت های اولیه در جهت تحقق مفاد برنامه بوده نظیر تهیه پیش نویس اولیه، گردآوری اطلاعات، هماهنگی دستگاه ها و ...).

۴) تعداد یکصد و پانزده (۱۱۵) مورد شامل تحقق صفر تا بیست و پنج درصدی بوده که شامل ۱۶ درصد از تکالیف می باشد (گزارش های دستگاه ها که متضمن کمترین اقدام بوده، نظیر تشکیل جلسات بررسی های اولیه و ...).

۵) تعداد نود و نه (۹۹) مورد فاقد هر گونه پاسخ بوده که شامل ۱۳ درصد است و این دو مورد اخیر در مجموع دو بیست و چهارده (۲۱۴) مورد یعنی ۲۹ درصد از کل برنامه چهارم را شامل می شود.

عوامل مؤثر در عدم تحقق برنامه چهارم

آنچه که حائز اهمیت است اینکه، مجموعه پاسخ‌های دریافتی از سوی دستگاه‌های ذیربط و پاسخگو در امر اجرای مفاد قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، حاکی از آن است که عواملی به شرح ذیل در عدم تحقق مفاد قانون برنامه چهارم توسعه و یا در کندی سرعت تحقق آنها دخیل می‌باشند. در خصوص مورد سوم (اهمال مجریان) صراحتی در گزارش‌ها مشاهده نمی‌شود ولی روح پاسخ‌های دریافتی بیانگر آن است.

۱. عدم تخصیص اعتبارات لازم ۲. کمبود بودجه و امکانات ۳. اهمال و عدم جدیت دست‌اندرکاران و فقدان وجدان کاری کارکنان و مدیران در برخی از موارد ۴. فقدان یا کمبود نیروی انسانی متخصص و کارآمد ۵. تناقض‌ها و مغایرت‌های قانونی و در مواردی وجود ابهام در قانون برنامه ۶. عدم همکاری دستگاه‌های ذیربط، خصوصاً در مواردی که بیش از یک دستگاه در تحقق مفاد مورد نظر از این قانون نقش داشته و مسئول شناخته شده‌اند.

عوامل مشترک در عدم تحقق برنامه‌های توسعه

بر اساس بررسی‌ها، تجزیه و تحلیل‌ها و آسیب‌شناسی‌های انجام شده توسط سازمان بازرسی کل کشور و گزارش تحلیلی برنامه‌های توسعه قبلی، در مورد علل اصلی عدم تحقق مفاد برنامه می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- ۱- اهتمام ناکافی مدیریت کلان و عدم برخورد با موارد انحراف از برنامه‌های مصوب،
- ۲- طراحی اهداف، مواد قانونی و راهکارهای برنامه، بدون توجه به شرایط، منابع موجود و توان دستگاه‌ها،
- ۳- تغییرات مکرر مدیریت‌های بخشی با نگرش‌های متفاوت در طول مراحل تهیه، تنظیم، تصویب و اجرای برنامه‌ها،
- ۴- وجود قوانین بازدارنده و عدم اجرای کامل برخی قوانین،
- ۵- بی‌توجهی به سازوکارهای نظارت و کنترل،
- ۶- عدم نگرش برنامه‌ای و عملیاتی دستگاه‌های اجرائی در مراحل تدوین و الویت‌بندی اهداف جزئی و برنامه‌های سالانه،
- ۷- توجه ناکافی به ابزار قانونی پیش‌بینی شده در خصوص نظارت برنامه به رغم تصویب نظام هماهنگی و نظارت بر اجرای برنامه توسعه،
- ۸- فقدان سازوکار معین برای تخصیص اعتبارات دستگاه‌های اجرائی، متناسب با تحقق اهداف، تکالیف و برنامه‌ها،
- ۹- نبود ساز و کار شفاف و اطلاعات لازم (بانک اطلاعات) برای ارزیابی میزان تحقق برنامه،
- ۱۰- تغییر تشکیلات و ساختار سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی بدون توجه به مأموریت‌ها و وظایف تعیین شده در برنامه چهارم توسعه از جمله نبود ساختارهای لازم جهت اجرای اسناد فرابخشی

جمع بندی

الف: برخی آسیب‌هایی که بیان شد، به عنوان نمونه: عدم نظارت و کنترل و عدم ارزیابی عملکرد به هنگام در سطح کلان، بی‌توجهی و عدم اقدام مؤثر در خصوص آسیب‌شناسی‌هایی که بعضاً انجام می‌پذیرد، عدم وجود ضمانت‌های اجرایی بر انجام تکالیف و تحقق اهداف برنامه، عدم تناسب برنامه‌ها و اعتبارات، عدم توجه به الزامات بین‌المللی، بی‌توجهی به الزامات تدوین برنامه، عدم تناسب برنامه‌ها و اعتبارات، عدم توجه به الزامات بین‌المللی، بی‌توجهی به الزامات تدوین برنامه‌های توسعه، ساختار نیروی انسانی و بودجه در نظام برنامه‌ریزی، از مواردی هستند که در عدم تحقق برنامه‌های توسعه اول و دوم و سوم نیز نقش اساسی داشته‌اند. علیهذا شایسته است برای رفع این قبیل کاستی‌ها و ضعف‌های تقنینی و اجرایی و نظارتی توجه ویژه مبذول گردد تا کشور در روند تحقق برنامه‌های توسعه دچار خسارت نگردد. بی‌شک توجه به عملکرد دولت در دستگاه‌های اجرایی و دلایل عدم تحقق مفاد قوانین برنامه و آسیب‌شناسی دقیق از آن در تدوین منطقی، کاربردی و قابل حصول برنامه‌های پنج ساله توسعه راهگشا خواهد بود.

ب: در بررسی‌های انجام گرفته در رابطه با چگونگی تحقق و عملیاتی شدن سیاست‌های کلی و تبدیل آنها به برنامه، سه راهکار اساسی پیشنهاد شده است. اول: همراه هر بند از سیاست‌های کلی بسته مربوط به الزامات تحقق آن نیز ابلاغ گردد. دوم: فرایند و مکانیزمی برای تبدیل سیاست‌های کلی به برنامه طراحی شود. سوم: برای تحقق و عملیاتی شدن سیاست‌های کلی با یک روش حقوقی، سیاست‌های کلی تبدیل به قانون گردد. در بین این گزینه‌ها بهترین گزینه، گزینه سوم یعنی تبدیل سیاست‌های کلی به قانون است. اما مهمتر از همه موارد چگونگی انطباق قانون با سیاست‌های کلی است که برای تحقق و عملیاتی شدن سیاست‌های کلی فرایند نظارتی بسیار مهم تلقی می‌گردد.